

Familj

ur ett omvårdnadsperspektiv – en begreppsanalys

FÖRFATTARE	Emelie Eriksson Christina Hansson
PROGRAM/KURS	Sjuksköterskeprogrammet 180 högskolepoäng/ Examensarbete i omvårdnad VT 2010
OMFATTNING	15 högskolepoäng
HANDLEDARE	Lena Björck Ingrid Johansson
EXAMINATOR	Annika Janson Fagring

Institutionen för Vårdvetenskap och hälsa

Sahlgrenska akademien

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Titel (svensk):	Familj ur ett omvårdnadsperspektiv – en begreppsanalys
Titel (engelsk):	Family from a nursing perspective – a concept analysis
Arbetets art:	Självständigt arbete
Program/kurs/kurskod	Sjuksköterskeprogrammet, 180 högskolepoäng/ Examensarbete i omvårdnad/OM5250/SSK1
Arbetets omfattning:	15 Högskolepoäng
Sidantal:	44 sidor
Författare:	Emelie Eriksson Christina Hansson
Handledare:	Lena Björck Ingrid Johansson
Examinator:	Annika Janson Fagring

SAMMANFATTNING

Under sjuksköterskeutbildning har diskussioner kring familjen och dess roll inom vården förts. Familjen har dock för oss förblivit ett diffust begrepp eftersom vi saknat en tydlig definition på vad en familj är. Vårt syfte blev därför att klargöra begreppet familj och dess komplexitet ur ett omvårdnadsperspektiv samt att studera familjebegreppet inom barnsjukvården. Inriktningen mot barnsjukvård gjordes då vi uppfattat familjen som central där. För att uppnå vårt syfte valdes en begreppsanalysmodell av Walker och Avant. Valda omvårdnadsteoretiker gav en teoretisk förankring och en tidigare genomförd begreppsanalys av familj redovisades för att påvisa begreppets tidigare forskning. Vidare utfördes en lexikal och en litterär analys för att klargöra begreppet och dess komplexitet. Vetenskapliga artiklar söktes på PubMed samt genom manuella sökningar. Attributen vi kom fram till utifrån vår lexikala och litterära analys var följande; en familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen, i en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna, i en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap och en familj förändras med tiden. Attributen var i sin tur nära sammankopplade till begreppets förutsättningar: existens av två eller fler potentiella familjemedlemmar, kontakt, interaktion och ett behov av samhörighet hos de potentiella familjemedlemmarna, att tid existerar samt konsekvenser: familjer kan se olika ut utifrån olika familjemedlemmars uppfattning, kan leda till många olika saker: hälsa, ohälsa, trygghet, rädsla med mera, ett band mellan medlemmarna samt förändringar i familjens konstellation och/eller roll/funktion. För att förtydliga begreppet skapades ett modellfall, ett motsatsfall, ett gränsfall samt ett ogiltigt fall. I diskussionen kopplades våra tankar, resultatet, de tidigare nämnda omvårdnadsteoretikerna samt den tidigare begreppsanalysen ihop för att öka förståelsen för begreppet i sin helhet. Diskussionens avslutande del behandlar begreppets empiriska referenter.

INNEHÅLL

INTRODUKTION	1
INLEDNING.....	1
BAKGRUND.....	2
VAD INNEBÄR ETT BEGREPP OCH VARFÖR STUDERAS DET?.....	2
TIDIGARE FORSKNING.....	2
HISTORIK.....	3
OMVÅRDNADSTEORETISK REFERENSRAM.....	4
KOMPETENS BESKRIVNING FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA.....	5
SYFTE	5
METOD	6
WALKER OCH AVANTS MODELL.....	6
VÄLJ ÄMNE/BEGREPP.....	6
BESTÄM MÅL ELLER SYFTE MED ANALYSEN.....	7
IDENTIFIERA ALLA ANVÄNDNINGSOMRÅDEN FÖR BEGREPPET.....	7
BESTÄM DE DEFINIERANDE ATTRIBUTEN FÖR BEGREPPET.....	7
IDENTIFIERA OCH SKAPA ETT MODELLFALL.....	7
IDENTIFIERA OCH SKAPA; ETT GRÄNSFALL, MOTSATSFALL, RELATERAT FALL, PÅHITTAT FALL OCH OGILTIGT FALL.....	8
IDENTIFIERA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER.....	8
DEFINIERA EMPIRISKA REFERENTER.....	8
DATAINSAMLING.....	9
LEXIKAL ANALYS.....	9
LITTERÄR ANALYS.....	9
RESULTAT	10
IDENTIFIERA ALLA ANVÄNDNINGSOMRÅDEN FÖR BEGREPPET.....	10
LEXIKAL ANALYS.....	10
Etymologisk analys.....	10
Semantisk analys.....	14
Sammansatta ord.....	18
Synonymer.....	19
LITTERÄR ANALYS.....	20
Familj som begrepp.....	20
Familjen inom barnsjukvården.....	25
BESTÄM DE DEFINIERANDE ATTRIBUTEN FÖR BEGREPPET.....	27
FÖRTYDLIGANDE AV ATTRIBUTEN.....	28
En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen.....	28
I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna.....	28
I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap.....	28
En familj förändras med tiden.....	29
IDENTIFIERA OCH SKAPA ETT MODELLFALL.....	29
FÖRTYDLIGANDE AV ATTRIBUTEN I MODELLFALLET.....	30
IDENTIFIERA OCH SKAPA ANDRA TYPER AV FALL.....	30
GRÄNSFALL.....	30

Förtydligande av gränsfallet.....	30
MOTSATSFALL	31
Förtydligande av motsatsfallet	31
OGILTIGT FALL	31
Förtydligande av ogiltigt fall.....	31
IDENTIFIERA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER	32
FÖRUTSÄTTNINGAR	32
KONSEKVENSER	32
ÖVERSIKT ATTRIBUT, FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER	33
DISKUSSION	34
METODDISKUSSION	34
RESULTATDISKUSSION.....	36
SLUTORD.....	40
REFERENSER.....	41

BILAGOR

BILAGA 1: DATAINSAMLING

BILAGA 2: ARTIKELÖVERSIKT

INTRODUKTION

INLEDNING

Under sjuksköterskeutbildningen har diskussioner kring begreppen familj, närstående och anhöriga och deras betydelse för vården och patienten förts. Familjen har dock för oss förblivit ett diffust begrepp eftersom vi saknat en klar och tydlig definition. Vår personliga uppfattning är att vilka individen uppfattar som sin familj har förändrats mycket de senaste årtiondena. Idag förekommer många familjekonstellationer så som samboskap, samkönade relationer, äktenskap och skilsmässofamiljer. Föregående är exempel på parrelationer men familjebegreppet kan vara mycket bredare än så med till exempel adopterade barn, fosterbarn, vänner, släkt, husdjur och människor som bor ihop. Var ska man sätta gränserna för vem och vilka som ingår i en familj och vem är det egentligen som avgör? Vad är det som är de gemensamma nämnarna?

En ungdom besvarar frågan ”Hur ser din familj ut?”:

Min familj består av mig själv, mina mamma, alla mina syskon och halvsyskon, min bästa vän och mina husdjur. Anledningen till att dessa tillhör min familj är för att jag träffar dem varje dag i princip och för att jag inte känner att jag behöver ge de något, eller anstränga mig och göra mig till inför dem [...] Anledningen till att jag har svårt att lägga till min pappa i min familj är för att han aldrig funnits här, eller stöttat mig. Vi träffas någon gång i månaden och då pratar vi knappt. Jag har aldrig känt något fader-dotter band mellan oss. Även om han på pappret är min pappa så tillhör han inte min familj, för han uppfyller inte de saker som en familj bör. Han finns inte där för mig som min familj gör. Jag älskar inte honom så som jag älskar min familj (1).

Vi har även funderat över förändringen av familjebegreppet och inställningen till familjen över tid och hur det påverkar vården idag. Under utbildningen och den verksamhetsförlagda utbildningen har vi sett hur familjen kan påverka patienten i både positiv och negativ utsträckning och således främja hälsa eller ohälsa. Detta blev tydligt under vår verksamhetsförlagda utbildning då vi arbetade med nätverkskartor. Familjen utgjorde en egen del av nätverkskartan och patienten fick värdera relationernas påverkan på sig enligt en skala där även negativa relationer kunde placeras in. Patientens syn på sin egen familj kunde variera mycket från den bild som vi som studerande fick av familjen. Vi drog slutsatsen av arbetet med nätverkskartan att familjen kan se olika ut från olika individers synvinkel. Vi anser att kunskap om familjen som begrepp är högst relevant och ämnar därför göra en begreppsanalys. Genom att förtydliga familj som begrepp och dess komplexitet kan sjuksköterskans kunskap öka och förhoppningsvis förbättra omvårdnaden runt patienten. Vi upplever att familjens betydelse för barn inom barnsjukvården är stor då barnen befinner sig i en sårbar situation. Vi tänker oss att barnens sociala nätverk till stor del består av familjen och ämnar därför studera detta område för att bidra med kunskap samt förtydliga familjebegreppet.

BAKGRUND

VAD INNEBÄR ETT BEGREPP OCH VARFÖR STUDERAS DET?

Vad ett begrepp är skriver Walker och Avant (2) om. Enligt de båda forskarna strukturerar människan sin omgivning genom att använda begrepp. Detta görs genom att tillägga begreppet olika funktioner och föreställningar. Vilka funktioner begreppet innehåller kan dock vara svårt att inledningsvis veta. Genom att utföra en begreppsanalys kan man förhoppningsvis klargöra delar av begreppet. Att studera begreppets dolda information bidrar till att definiera begreppet och lära sig vad begreppet innebär, men också vad som skiljer begreppet från andra begrepp. Att klargöra ett begrepp hjälper till i vidare forskning och diskussioner då alla parter har gemensam förståelse av innebörden av begreppet, något som är extra viktigt inom en ny disciplin som omvårdnad. Ur forskningssynpunkt kan en begreppsanalys användas till exempel för att ligga till grund för att utforma formulär eller andra mät- och/eller värderingsverktyg. När analysen av begreppet utförs sker en tolkningsprocess som är unik för de personer som utför analysen. Resultatet kan därmed vara olika beroende vem som utför tolkningsprocessen och är även föränderligt över tid då ord och begrepp hela tiden utvecklas.

TIDIGARE FORSKNING

En begreppsanalys av familj fann vi i vår sökning efter information om familj som begrepp. Analysen utgör ett kapitel skrivet av Stuart (3) i boken *Family Theory Development in Nursing: State of the Science and Art* från 1991. Målet med analysen var att skapa en heltäckande teoretisk definition av begreppet och klargöra meningen med familjen. Författaren menar att tydlig definition skulle göra det möjligt för forskare att reflektera över begreppet relaterat till dess teoretiska bakgrund.

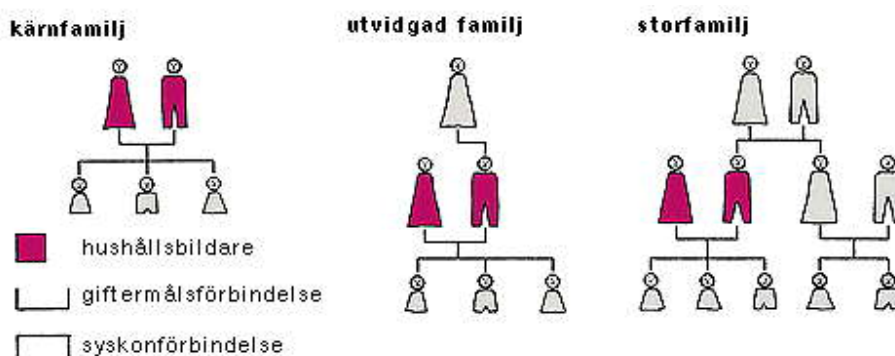
Resultatet av Stuarts (3) begreppsanalys utgörs av sökningar i lexikon, uppslagsböcker och översikter av familjelitteratur (1974-1989) inom medicin, vård, sociologi och psykologi. Författaren diskuterade även med kollegor och kända experter inom familjeområdet. Resultatet visar på att familjen i familjevårdsforskning ofta inte definieras, men att definitionen ofta kan fås från individen själv. Författaren nämner att avsaknaden av en tydlig definition skulle kunna bero på åsikten att vi känner igen en familj när vi ser den. De definierande fem attributen som Stuart kom fram till var:

1. *A social system or unit that is self-defined by its members and is not a constant, that is, change and development are inherent.*
2. *The members may or may not be related by birth, adoption, or marriage and may or may not live under one roof.*
3. *The unit may or may not contain dependent children.*
4. *There must be commitment and attachment among members that develop over time and have some notion of future obligation.*
5. *The unit carries out the relevant functions of caregiving, that is, protection, nourishment, and socialization of its members, including providing the primary source for children to learn cultural values (3, sid. 33).*

Författaren förtydligar i sin analys attributen och dess litterära förankring men klargör att analysen misslyckats att skilja familjen från till exempel en social stödgrupp som även kan inneha ovan presenterade attribut men likväl inte definierar sig som en familj. Stuart (3) föreslår att forskning borde inriktas på att skapa en klar, otvetydig definition av familjen som begrepp inom vårdområdet som utgångspunkt för att utveckla mätinstrument för familjen och för familjeteoriutveckling inom vården.

HISTORIK

Begreppet familj ger upphov till olika bilder för olika individer och grupper i samhället (4) och nedanstående figur (5) illustrerar tre av familjens olika sammansättningar.

Figur 1: Exempel på olika familjetyper. (5, sid. 1-2)

Figuren visar på en kärnfamilj med gifta föräldrar och barn, en utvidgad familj med gifta föräldrar och barn samt faderns mor och slutligen presenteras en storfamilj med gifta föräldrar och barn samt faderns föräldrar och faderns systers familj.

Nationalencyklopedin (5) kopplar tydligt ihop familj med äktenskap och nämner att det så kallade europeiska giftemålsmönstret innebär att färre gifter sig samt att de som gifter sig är äldre. Den dominerande familjestrukturen i det äldre svenska samhället var kärnfamiljen och inte den så kallade storfamiljen. Även den utvidgade familjen var vanligare förekommande än storfamiljen. Nationalencyklopedin (5) väljer även att presentera fyra olika familjekonstellationer som förekom förr och dess funktion. Bondefamiljen hade hand om sin egen produktion, hade en traditionsbunden arbetsfördelning där mannen var arbetsledare och där kvinnan (och eventuella pigor) hade hand om hushållet och deras djur. Hantverksfamiljen ägde istället sina produktionsmedel, utförde ofta familjearbete och hantverket sköttes av mannen. Kvinnan (och eventuella pigor) skötte hushållet. I den så kallade obesuttna familjen sålde hela familjen sig som arbetskraft. Den borgerliga familjen däremot var till stor del konsumerande, mannen försörjde familjen och kvinnan uppfostrade familjens barn.

Förändringen av begreppets innebörd som skett med tiden tar även Hanson (4) upp. Statistik från statistiska centralbyrån (6) visar i sin tur bland annat på familjekonstruktionens förändring över tid. Statistiken visar att trots att det idag gifter sig ungefär lika många som på 1950-talet förekommer skilsmässor mer än dubbelt så ofta

idag, 8008 stycken år 1950 jämfört med 21377 stycken år 2008. American Academy of Pediatrics (7) nämner också familjens förändring över tid och skriver att åldrarna när två parter ingår äktenskap har höjts, att fler barn föds av kvinnor över 30 år, familjer utan barn under 18 år har ökat och att fler barn lever med en ensamstående förälder. Wise (8) belyser i sin tur att utomäktenskapliga barn har ökat. Adoption nämner författaren däremot ha minskat då barn förr ansågs ha adopterats bort för deras eget bästa. Detta kunde bero på att barnen tidigare bott hos ensamstående föräldrar (vanligen modern) eller i icke fungerande äktenskap (8).

OMVÅRDNADSTEORETISK REFERENSRAM

För att belysa familjens funktion och innebörd har vi valt ett brett spektrum av omvårdnadsteoretiker som alla har sin syn på familjen inom omvårdnaden.

Familj och hushåll är två begrepp som är nära anknutna till varandra, inte minst i engelsk litteratur (9). I Notes on Nursing skriver Nightingale (10) i ursprungsupplagan från 1859 följande angående hushållets omvårdnadsansvar:

On women we must depend, first and last, for personal and household hygiene-for preventing the race from degenerating in as far as these things are concerned (note sid. 79).

Again, women, and the best women, are woefully deficient in sanitary knowledge; although it is to women that we must look, first and last, for its application, as far as household hygiene is concerned (fotnot sid. 7).

Här framgår tydligt att det inte är hela familjen som Nightingale (10) anser ska sköta omvårdnaden i hemmet utan snarare kvinnan i hemmet vilket visar på att vård av sjuka har varit en familjeangelägenhet. Medan Nightingale (10) främst lägger fokus på hur vården av den sjuke familjemedlemmen bör bedrivas har Travelbee (11) istället ett bredare perspektiv och belyser bland annat vikten av att hjälpa den sjukas familj. Patienten ses som en del av en familj och därmed en familjemedlem. Det nämns att familjemedlemmarna påverkar varandra oavsett om det är dess mening eller inte. Att sjuksköterskan ser patientens familj som en belastning kan leda till försämrad patientvård. Istället bör sjuksköterskan se familjen som människor med problem som i sin tur kan påverka patienten. Genom att vårda familjen kan sjuksköterskan således även hjälpa patienten att förbättra sin hälsa. Författaren skriver att familjevården är mycket viktig när familjen har en allvarligt sjuk närstående eftersom pressen, både på ett fysiskt och känslomässigt plan, då är extra stor. Sjuksköterskan bör ta hänsyn till båda dessa dimensioner när hon möter familjen. Enligt Travelbee (11) innebär vård av familjen bland annat att ge råd, visa intresse och omtanke, lyssna och samtala med dem. Detta är dock något som bör ske oavsett patientens sjukdomsgrad och inte endast när allvarlig sjukdom föreligger.

Eriksson (12) beskriver människans inre och yttre förhållanden som betydelse för en persons hälsa. De yttre förhållandena delas upp i tre livsrum; det andliga, det fysiska och det psykosociala. Enligt Eriksson (12) innefattar det psykosociala livsrummet inter-

aktionen samt samspelet mellan individen och andra. I rummet skapas förutsättningarna för betydelsefulla relationer till andra människor och personer som syskon, föräldrar och vänner. Rummet visar den totala sociala situationen och tillsammans med det fysiska livsrummet samt det andliga livsrummet bildas gränserna för den maximala hälsan.

Även Carnevali (13) nämner liksom Eriksson (12) inre och yttre förhållanden, och förklarar att en individs resurser för att klara kraven i det vardagliga livet styrs av dessa förhållanden vilka benämns som *inre förmåga och yttre stödsystem* (13, sid. 25). Författaren menar också att individens förmåga kontinuerligt förändras och anser således att de omvårdnadsåtgärder samt diagnoser som bestäms måste följas upp ofta. Som inre resurser exemplifieras bland annat: styrka, kunskap, vilja och uthållighet jämfört med det yttre stödsystemet som författaren menar består av till exempel: bostad, närmiljö och människor. Människor som en del av det yttre stödsystemet tas bland annat upp i form av familj och Carnevali (13) menar att sjuksköterskan bör vara medveten om sambandet mellan de yttre och inre resurserna samt deras samband med individen. Författaren skriver även att familjen ofta fungerar som ett stöd vid sjukdom men även kan skapa mycket krav för patienten.

KOMPETENSBESKRIVNING FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA

I Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska (14) beskrivs att sjuksköterskan ska ta hand om patientens resurser, värdera patientens symtom, att lindra patientens lidande med mera. Kompetensbeskrivningen tar även upp att sjuksköterskan ska; kommunicera med närstående på ett respektfullt, lyhört och empatiskt sätt, genom samtal med närstående hjälpa till att ge stöd och vägledning för att det ska finnas möjlighet till optimal delaktighet i vård och behandling, informera närstående på ett förståeligt sätt med mera. I Nationalencyklopedin (15) står följande om begreppet närstående: *spec. om familjemedlemmar och andra nära släktingar* (15). Om ordet närstående tolkas enligt Nationalencyklopedin (15) är närstående nära sammankopplat till begreppet familj och därför kan kompetensbeskrivningen (14) användas i denna begreppsanalys. Sjuksköterskan har därmed en uppgift att även ta hand om patientens familj.

SYFTE

Syftet med följande begreppsanalys är att klargöra begreppet familj och dess komplexitet ur ett omvårdnadsperspektiv samt att studera familjebegreppet inom barnsjukvården.

METOD

WALKER OCH AVANTS MODELL

Vid analys av ett begrepp är det viktigt att arbetsprocessen följer tydliga riktlinjer. Metoden för den valda begreppsanalysen är Walker och Avants modell (2) som är en förenklad version av Wilsons modell. Den lyder som följer:

1. Välj ämne/begrepp
2. Bestäm mål eller syfte med analysen
3. Identifiera alla användningsområden för begreppet
4. Bestäm de definierande attributen för begreppet
5. Identifiera och skapa ett modellfall
6. Identifiera och skapa; ett gränsfall, motsatsfall, relaterande fall, påhittat fall och ogiltigt fall.
7. Identifiera förutsättningar och konsekvenser
8. Definiera empiriska referenter

Walker och Avants modell (2) för att utföra en begreppsanalys är en till synes linjär process där man som användare följer steg ett till åtta i en kronologisk ordning. Författarna poängterar dock vikten av att förstå arbetsprocessen olika delar och att det i själva verket är en parallell process där modellens olika delar behandlas och revideras allt eftersom arbetet fortgår. För övrigt är resultatet från en begreppsanalys så kallat tentativt, det vill säga att det är författarnas tolkningar av begreppet som i slutändan blir avgörande. Med detta i åtanke inleds här en beskrivning av Walker och Avants (2) modell begreppsanalysmodell.

Steg ett och två är redan genomförda och tas upp i uppsatsens inledning, bakgrund och syfte. Steg tre till sju presenteras i resultatet och steg åtta lyfts fram i resultatdiskussionen.

VÄLJ ÄMNE/BEGREPP

Walker och Avant (2) nämner bland annat vikten av att välja ett ämne som är intressant och relevant i avseende för yrkesområde, intresseområde och nuvarande forskningsläge för det valda begreppet. Att begreppet har betydelse ur forskningssynpunkt är högst relevant. Dock bör författarna ha både tidsbegränsningen på analysen samt erfarenheter av tidigare begreppsanalyser i åtanke vid val av begrepp.

Det valda begreppet är familj och i inledningen presenteras varför detta ämne är av intresse för oss och är relevant för omvårdnad.

BESTÄM MÅL ELLER SYFTE MED ANALYSEN

Det är av stor vikt att syftet med begreppsanalysen är tydligt avgränsat. I syfte står vad författarna skall analysera och ger författarna vägledning genom arbetsprocessen (2).

Syftet med analysen presenteras under egen rubrik tidigare i uppsatsen och inriktar sig på att klargöra begreppet familj och dess komplexitet ur ett omvårdnadsperspektiv samt studera familjebegreppet inom barnsjukvården.

IDENTIFIERA ALLA ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN FÖR BEGREPPET

I denna del av arbetsprocessen används lexikon, uppslagsböcker och annan tillgänglig litteratur för att belysa de olika användningsområdena det tidigare valda begreppet har. Här är det av största vikt att även definitioner som inte har med det specifika ämnesområde som har valts att studeras inkluderas för att klargöra begreppets mångfald. Här ska explicita liksom implicita ståndpunkter belysas. Om detta inte görs kan efterföljande analys bli vinklad åt den valda riktning som författaren önskar. Dock kan författarna efter att begreppets olika sidor ha belysts, välja att beakta begreppets alla sidor eller välja bort de som ej har signifikant relevans för analysens syfte och frågeställningar. Synonymer till det valda begreppet kommer även att noteras för att användas senare under arbetsprocessen (2).

Tillvägagångssättet för denna punkt förtydligas under rubriken Datainsamling efter steg 8 i metoden.

BESTÄM DE DEFINIERANDE ATTRIBUTEN FÖR BEGREPPET

När författarna under denna del arbetar med att identifiera det som definierar begreppet skapas en ökad insikt om begreppets karaktär. Under detta arbete sker en bearbetning av tidigare hämtad information där olika attribut kan förekomma i ökad utsträckning jämfört med andra. Dessa kan då vara av högre relevans och ha ökad påverkan i det som till slut kommer att vara de definierande attributen för det valda begreppet. Dock kan de definierande attributen ändras under arbetets gång, genom kontinuerlig omprövning och nya urval (2).

IDENTIFIERA OCH SKAPA ETT MODELLFALL

Detta sker förslagsvis efter att de definierande attributen har identifierats då modellfallet skall innehålla alla de definierande attributen som identifierats. Men det kan även ske tidigare eller senare i arbetsprocessen. Modellfallet som skapas kan vara autentiskt upplevt, funnits i litteratur eller helt egenkonstruerat. Modellfallet behöver inte ha någon koppling till det ovan valda ämnet förutom att alla de definierande attributen måste inkluderas. Syftet med modellfallet är att sätta in de definierade attributen i ett sammanhang och därmed öka förståelsen för begreppet. För att konstruera ett gångbart modellfall är reflektion och kollegial återkoppling av betydelse (2).

IDENTIFIERA OCH SKAPA; ETT GRÄNSFALL, MOTSATSFALL, RELATERAT FALL, PÅHITTAT FALL OCH OGILTIGT FALL

Under denna rubrik i arbetet kommer ytterligare fallbeskrivningar beskrivas. Dock kommer de inte att ha alla de identifierade definierande attributen som modellfallet har. Syftet med att skapa ytterligare fallbeskrivningar är att skapa ökad kunskap och förståelse för vad begreppet och attributen verkligen innebär. Inga av fallen skall skapa vaghet utan klarhet eftersträvas. Följande fallbeskrivningar kan genomföras (2):

- Gränstillfall: denna fallbeskrivning kan innehålla många attribut men inte alla. Många gånger kan gränstillfallet skilja sig på en väsentlig punkt vilket klargör modellfallets korrekthet (2).
- Motsatsfall: detta fall har inga av de attribut som modellfallet innefattar. Genom att använda motsatsfall kan författarna belysa vad som inte är begreppet och dess attribut. Detta kan skapa ökad förståelse för begreppet och attributen i sig (2).
- Relaterat fall: det relaterade fallet innehåller inte samtliga attribut men kan fortfarande vara mycket likt modellfallet. Studeras det relaterade fallet nogta syns att dess attribut skiljer sig från modellfallets. Syftet med denna skillnad är att synliggöra vad som egentligen innefattas i de definierande attributen (2).
- Påhittat fall: detta fall kan användas för att ge ökad förståelse för ett mycket vanligt begrepp. De påhittade fallen beskriver något vanligt på ett främmande sätt. Genom att göra detta kan delar av begreppet som tas för givet och därmed inte synas ses i nytt ljus (2).
- Ogiltigt fall: i ett ogiltigt fall kan attribut förekomma, dock ej i sitt ursprungliga syfte. Begrepp och attribut används i ett felaktigt sammanhang (2).

Vi har valt att identifiera ett gränstill-, motsats- och ogiltigt fall som beskrivs i vårt resultat.

IDENTIFIERA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER

Under denna punkt bearbetas förutsättningar för att det valda begreppets existens. Frågor som författarna kan ställa sig är; Vad krävs för att begreppet skall finnas? Vilken handling är det som skapat de förutsättningar för att begreppet ska vara möjligt? Under samma rubrik behandlas även konsekvenser. Vad finns det för konsekvenser av begreppet? Långsiktiga och kortsiktiga konsekvenser av att begreppet har uppstått behandlas. De attribut som identifierats under punkt fyra får inte inkludera vare sig förutsättningarna eller konsekvenserna då attributen i sådana fall inte behandlar begreppet i sig och det (sociala) sammanhang som begreppet befinner sig inom. Genom att identifiera förutsättningar och konsekvenser kan begreppets komplexitet i samhället synliggöras (2).

DEFINIERA EMPIRISKA REFERENTER

De empiriska referenter som utarbetas utgör beskrivningar av hur begreppet kommer till uttryck i verkligheten. Referenterna är nödvändiga för att kunna mäta begreppets existens i olika sammanhang där det berörda begreppet eller attributen berörs. Att finna

empiriska referenter kan framförallt underlätta förståelsen för abstrakta och diffusa begrepp. De empiriska referenterna och de framarbetade definierande attributen sammanfaller dessutom ofta med varandra. Vid utveckling av valida mätinstrument för vidare studier av begreppet är även de empiriska referenterna mycket användbara (2). Familjebegreppets empiriska referenter tas upp i resultatdiskussionen.

DATAINSAMLING

Här har vi valt att presentera vår metod vid datainsamling för den lexikala samt litterära delen för att identifiera alla användningsområden för begreppet som presenterats som metodpunkt 3 i Walker och Avants (2) modell för begreppsanalys.

LEXIKAL ANALYS

Den genomförda lexikala analysen av begreppet familj består av flera delar; dels en etymologisk del som beskriver begreppets historia (16), en semantisk del som belyser innebörden och meningen av begreppet (17) samt synonymer och sammansatta ord.

Vid den etymologiska analysen sökte vi på familj i etymologiska ordböcker (18, 19, 21), en latinsk-svensk ordbok (20) för att utreda innebörden av det latinska ursprunget *familia* samt en svensk ordbok (23) för att visa på exempel på hur begreppet använts i svenskan genom tiderna. Ytterligare en svensk ordbok (22) användes för att komplettera övriga källor gällande ordets historia. För att jämföra med engelskspråkiga källor sökte vi på den engelska översättningen family (24) i en engelsk etymologisk ordbok (9) och ett lexikon (25).

I den semantiska analysen gjordes sökningar i ordböcker som elektroniska resurser (26), manuella sökningar i svenska ordböcker (22, 27-29), samt manuella sökningar på family i engelska ordböcker (25, 30, 31). För att undersöka om ordets innebörd ändrats med tiden användes svenska källor från 1881 (26) till 2009 (22) och engelska lexikala källor från 1755 (30) till 2005 (31).

Synonymordböcker (40, 41) samt en sökmotor på Internet (42) användes för att finna synonymer till familj. Ordböcker (28, 32) samt ett uppslagsverk på Internet (33-39) användes för att finna sammansatta ord och därmed ytterligare vidga begreppet.

LITTERÄR ANALYS

I den litterära delen har vi valt att exkludera innebörden av familj som del av växt- och djursystematiken eller musikalisk inriktning. Resultatet av den litterära analysen gällande begreppets komplexitet består av artiklar och annan litteratur.

Böcker och uppslagsverk söktes genom Göteborgs Universitetsbibliotekskatalog, GUNDA. I vår litterära analys begränsade vi oss i vår artikelsökning till PubMed på grund av den mängd material som framkom vid sökningen. Vi har medvetet valt att begränsa oss till artiklar som vi har haft tillgång till, antingen i tryckt form eller i

elektronisk form. Ett urval har sedan skett ur funna artiklar där artiklar som inte påvisade effekter av familjen eller familjecentrerad vård hos patienten har uteslutits. De artiklar och böcker som uteslutits i urvalsprocessen består av litteratur som berörde begreppet familj men i annat syfte så som följande; anhörigstöd, familjejuridik, familjeplanering, reproduktion, romaner, även ljudupptagning oavsett innehåll uteslutits. Den litteratur som inkluderats har berört begreppet familj antingen som begrepp men även material som berör samhällets och individens syn på begreppet familj har inkluderats.

För att studera familjebegreppet inom barnsjukvården (0-18 år) valde vi att först förtydliga kärnan i familjecentrerad vård, en vårdform som fokuserar på både patient och familj och därmed vårt berörda begrepp. Därefter undersöktes effekten av familjecentrerad vård samt familjens generella påverkan och betydelse för barnet inom barnsjukvården. Den litterära analysen har genomförts med hjälp av artiklar och böcker som redovisas i bilaga 1.

RESULTAT

IDENTIFIERA ALLA ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN FÖR BEGREPPET

LEXIKAL ANALYS

Etymologisk analys

Svensk

I följande etymologiska analys presenteras ordet familjs ursprung och historia (16). Resultat av sökningar på familj i etymologiska ordböcker påvisar begreppets ursprung samt vilka år det började användas i svenska språket.

Våra ord : deras uttal och ursprung : kortfattad etymologisk ordbok (18) redogör:

famil j: av lat. *famil'ia* med bl. a. samma bet., urspr. skara av tjänare, husfolk, koll.-bildn. på *fam'ulus* tjänare, ett ord med dunkelt ursprung (18, sid. 147).

Sökning i Svensk etymologisk ordbok (19) ger:

Familj, i denna form 1784, i ä. nsv. även *familie* (vartill sammans. familjefest osv.) , *famille* 1596, *familja* m.m., L = ty. *familie* , fra *famille* osv., av lat *familia*, eg.: samtliga tjänarna i ett hus, till *famulus*, tjänare, av ovisst urspr. (jfr bl. a. Reichelt ZfvSpr. 46:344, som hävdar den gamla sammanställningen med sanskr. Dhāman-, bostad). Ett inhemskt nord. ord för `familj` är isl. *hýski* (se *hjon*) (19, sid. 198).

I båda ovan citerade etymologiska ordböcker (18, 19) klargörs att ursprunget till familj kommer av latinets *famil'ia* som i sin tur härstammar från *fam'ulus* (tjänare). Alternativa former av begreppet nämns i Svensk etymologisk ordbok (19) i form av *familie* och *famille*. Dessa båda former skall ha använts innan de började användas familj

i dagens form som skedde 1784. Samma ordbok förklarar även att isländskans hýski är ett inhemskt nordiskt ord för familj.

I Norstedts latinsk-svenska ordbok (20) förklaras för innebörden av latinska *famil'ia* som enligt ovanstående utgör ursprunget för familj:

Fāmīlīa II –ae f. (gen. sg. ark. äv. –ās, länge bevarad i vissa sammanställningar) (*famulus*) alla under husfadern stående pers., hushåll[smedlemmar], husbondfolk och tjänare tillsammans [...] **a)** tjänstefolk, slavar, livegna i mots. t. husbonden [...] **b)** husets egendom, [döds]bo, kvarlåtenskap [...] **c)** familj, släktgren med samma *cogn.* [...] **d)** trupp, band, skara, isht av gladiatorer (20, sid. 339).

I Ordens ursprung (21) står:

familj i latinet kunde *familia* stå för bland annat `slavskara; husbondfolk och tjänare; hushåll med fria och slavar under en familjefader; storfamilj; ätt, släkt`. I *pedagogisk uppslagsbok* 1996, heter det att det latinska *familia* var liktydigt med »familjefaderns fasta tillhörigheter och de personer (hustru, barn, slavar, klienter) som hörde till hans hushåll«. Det hör ihop med *famulus* `slav, tjänare` *familj* är med varierande stavningar känt i svenskan sedan 1500-talet, men familjebegreppet har ändrats kraftigt sedan dess. Numera ses en familj enligt samma uppslagsbok »en samhällelig institution, baserad på kombinationen av samlevnad (ofta äktenskap) och blodförvantskap«.

Under 1700-talet började *familj* användas inom naturalhistorien (naturvetenskapen) om en underavdelning djur eller växter med gemensamma egenskaper (21, sid. 91).

I Norstedts latinsk-svenska ordbok (20) tas liksom tidigare upp innebörden av *familia* som överensstämmer med en tidigare ordbok (18) som översätter med *skara av tjänare* (18, sid. 147). I Ordens ursprung (21) kopplas familj ihop med latinska *familia* och *famulus* och ordboken nämner liksom Svensk etymologisk ordbok (19) att familj är känt sedan 1500-talet i svenska språket (dock i varierande former). Men Norstedts latinsk-svenska ordbok (20) tar upp andra betydelser av begreppet så som hushåll, alla under husfadern stående personer, husets egendom, familj och trupp. Benämningen *alla under husfadern stående personer* (20, sid. 339) skulle kunna tyda på att husfadern hade en central roll i familjen och dess medlemmar. Att husets egendom påvisar att även ting kunde vara del av familjen och inte bara människor. Enligt Ordens ursprung (21) är även det latinska ordet *familia* var sammankopplat med *familjefaderns fasta tillhörigheter och de personer som hörde till hans hushåll* (21, sid. 91). Detta skulle kunna tyda på att familjens centrala del var mannen och det som i sin tur tillhörde honom definierades som familj. Om detta skulle vara fallet, var familjen egenhändigt utvald, men inte av alla, utan då av mannen. Detta resonemang skulle kunna stödjas av Norstedts latinsk-svenska ordbok (20) där husfaderns roll var betydande och det faktum att icke levande saker kan vara del av en familj. I Ordens ursprung (21) nämns en nutida definition där familjen är begränsad till biologisk eller ofta äktenskaplig inriktning och utesluter därmed de tidigare nämnda fasta tillhörigheterna. I samma ordbok nämns även att ordets naturvetenskapliga innebörd började användas i svenskan under 1700-talet.

Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademin (22) nämner i sin tur även de olika årtal för när familj började användas i Sverige:

Familj subst. ~en ~er = fam-ilj-en

1. hushåll som består av föräldrapar och deras barn [...] HIST.: sedan 1596; av lat. *famil'ia* med samma bet., av *fam'ulus* 'tjänare' [...]

2. Grupp av närstående djur- eller växtsläkten [...] HIST.: sedan 1794 (22, sid. 717).

Liksom tidigare nämns här *familia* och *famulus* som ursprung samt ges året 1596 som det år när det blev känt i svenskan, utifrån citaten i tidigare källor (19,21) antar vi att syftning i Svensk ordbok (22) inte är på familj i dagens form utan istället med annan stavning. Liksom i ett tidigare citat (21, sid. 91) berörs den naturvetenskapliga innebörden men förtydligas här med årtalet 1794.

I Ordbok över Svenska språket (23) belyses exempel av ordet från olika tidsepoker, dock skiljer man på olika innebörder av ordet familj i exemplen:

Om hustru o. barn (l. enbart det senare) sedda ur den äkta mannens synpunkt [...] Mannen eger draga omsorgh om hustrones, och hon om hans saligheet. Föräldrarna om barnens, och husbonde om sin families (1655) (23, sid. 218).

Betjäning, husfolk; följe, svit; klientel; samling av underlydande o. d. [...] The (*hava*) åket i Wagn, hel Gullsmidde och med en ansenlig Familia Pager, Laqvaier, och Morianer (1708) (23, sid. 217).

Släkt l. ätt [...] Bemelte Grefve har sin härkomst af den Putbusche Friherrlige fammillen (1731) (23, sid. 219).

Grupp av personer (i det typiska fallet man, hustru o. barn) som stå i närmaste släktskapsförhållande till varandra o. härigm bilda en enhet [...] Familjen, såsom samhällets och den verkliga föreningens första form, har man .. af ålder med skäl angifvit såsom första grunden och början til borgerligt samhälle (1809) (23, sid. 219).

Om (större) grupp av föremål l. personer osv. som hava vissa karakteristiska egenskaper gemensamma l. gemensamt ursprung [...] (*Den norska*) nationen delar sig i *tvenne stora familjer: sjömän, till hvilka fiskarne också kunna räknas, samt landtmän* (1846) (23, sid. 219).

Betjäning, husfolk; följe, svit; klientel; samling av underlydande o. d. [...] Det var ingalunda till några få ryktbara furstar detta behof att omge sig med framstående män inskränkte sig. Hvarje kardinal, hvarje biskop hade omkring sig sin så kallade familj (1907) (23, sid. 217).

De tidiga exemplen (23) visar på varierande stavningar av familj; families (år 1655), familia (år 1708) samt fammillen (år 1731) men därefter stabiliseras formen vilket överensstämmer med citatet från Svensk etymologisk ordbok (19). Meningarna ger en

bred bild av begreppet med flera betydelser men även en inblick i hur ordet genom tiderna använts i det svenska språket.

Engelsk

Resultat av sökningar i engelska uppslagsverk och etymologiska ordböcker på den engelska motsvarigheten på familj visas som jämförelse mot den svenska litteraturen.

I Nationalencyklopedin (24) klargörs att den engelska motsvarigheten av familj är family:

familj subst. family, *bilda familj* marry and have a family, *familjen Clark* the Clark family, the Clarks, *vara av (komma från) en god familj* be of (come from) a good family (24).

Etymological dictionary of the English language (9) redogör:

FAMILY, a household. (L.) in Shak. Oth. i. i. 84. Spelt *famylye* in Caxton, Golden Legend ; Moses §3 from end. – L. *familia*, a household. –L. *famulus*, a servant ; Oscan *famel* a servant (White) ;cf. Oscan *famaat*, he dwells (9, sid. 208).

The concise Oxford dictionary of current English (25) beskriver:

Family [...] [Middle English from Latin *familia* 'household', from *famulus* 'servant'] (25, sid. 487).

Båda lexikonerna (9, 25) visar på resultat som till stor del överensstämmer med de svenska ordböckerna, till exempel den nära sammankopplingen till hushållet (20-22). Även de latinska ursprungsorden och dess innebörd överensstämmer med tidigare svenska källor (18-22) dock visar Etymological dictionary of the English language (9) på famylye som en alternativ stavning av family.

Sammanfattning etymologisk analys

Efter sökningen i de engelska och svenska etymologiska uppslagsböcker (9, 18, 19, 21, 22, 25) kunde konstateras att ordet familj härstammar från latinets familia och famulus. Ordet har funnits i svenskan med varierade stavningar sedan 1500-talet (19, 21, 22) men i sin nuvarande form sedan 1784 (19) och familj som benämning på växt- och djursläkten existerat i svenskan sedan slutet av 1700-talet (22).

Semantisk analys

Svensk

Resultatet av den semantiska analysen, ordens betydelse eller mening (17) av begreppet familj presenteras i kronologisk ordning för att skapa en översikt.

I Nordisk familjebok (26) från 1881 står följande förklaring av begreppet familj:

Fami'lj (Lat. *Familia*). 1. I *social* mening, den form af personligt samlif människor emellan, hvars naturliga underlag och förutsättning äro könsmotsatsen emellan mannen och qvinnan samt de närmaste fysiska släktskapsförhållandena emellan människor. Ehuru mindre egentligt, räknas stundom dit jämväl förhållandet emellan husbonde och tjenare, hvilket förhållande dock inom det moderna samhället alltmera förlorar karakteren af familjeförhållande (26, sid. 1006).

Följande skriver Nordisk familjebok (26) angående familjelivet:

[...] dess väsende ligger dock i det personliga samlifvet. De väsentligaste förhållandena inom familjen äro förhållandet emellan mannen och qvinnan (makarna) samt mellan dessa (föräldrarna) och barnen (sid. 1006).
[...] Familjelifvet, såvidt det direkt har afseende på könsmotsatsen och bestämmer förhållandet emellan man och qvinna – familjens konstitutiva moment –, benämnes *äktenskap* (26, sid. 1007).

Familjen förändras efter giftermål (26):

Bland öfriga familjeförhållanden må syskonförhållandet särskildt nämnas. Aflägsnare stamförvandter kunna ej gerna sägas tillhöra samma familj, endast samma släkt. Då äktenskapet är familjens väsentligaste moment, anses ofta egentligt familjeförhållande till föräldrar och syskon upphöra genom giftermål. Efter detta kvarstår till dessa endast ett släktskapsförhållande (26, sid. 1009).

Nordisk familjebok (26) tar även upp fler av familjebegreppets sidor:

I dagligt tal brukas ordet familj vanligen för att beteckna summan af de människor, som lefva i familjeförhållande till hvarandra. – 2. Inom *naturalhistorien* förstår man med ordet familj sammanfattningen af alla de naturföremål, som med afseende på vissa väsentliga karakterer öfverensstämma med hvarandra och således bilda genom naturlig frändskap väl begränsade grupper af slägten [...] En familj indelas vidare i ordningar och slägten med deras arter; flere familjer bilda tillsammans klasser, serier o. s. v (26, sid. 1009).

Till familjen räknas enligt Nordisk familjebok (26) en persons äkta hälft och deras barn. Även syskon och föräldrar räknas till familjen, notera dock att vid ny familjebildning

genom äktenskap förändras syskon- och föräldrarelationen och därmed personens familj. Den naturvetenskapliga aspekten på begreppet familj berörs även i Nordisk familjebok (26) liksom tidigare i den etymologiska analysen.

Sökning i Svensk uppslagsbok (27) från 1948 ger:

Familj' (lat. *famil'ia**). 1) F. betecknar en varaktig gemenskap av man, hustru och barn. Äldre förf. sågo i regel i f. den ursprungliga samhällsform, ur vilken organisationer utvecklats sig. [...] 2) Biol. inom växt- och djursystematiken betecknar f. en sammanfattning av sådana släkten, som i väsentliga karaktärer med hänsyn till sin morfologiska och anatomiska byggnad överensstämmer med varandra [...] 3) Mus., se instrumentsystematik (27, sid. 189-190).

Svensk uppslagsboks (27) beskrivning av familj har liksom Nordisk familjebok (26) två tydliga inriktningar, dels en inriktning på familjen som äktenskapet mellan man och hustru och deras barn och dels en naturvetenskaplig inriktning. Men utöver detta har Svensk uppslagsbok (27) även en musikalisk inriktning.

Illustrerad svensk ordbok (28) från 1977 redogör i sin tur för:

Familj –en, -er **1.** föräldrar o. barn, hustru o. barn; hushåll, de närmaste. **2.** släkt, ätt. **3.** ä.: *av f.* s. k. bättre folk. **4.** bot. O. zool.: grupp av släkten, naturlig familj (28, sid. 295-296).

I ovanstående citat (28, sid 295-296) tycks en ny infallsvinkel ha tillkommit. Förutom de tidigare överensstämmande faktorerna så som den naturvetenskapliga inriktningen och familjen som äkta hälften och deras barn så nämns släkten som familj här. Något som Nordisk familjebok (26) menade inte hörde till familjen. I Illustrerad svensk ordbok (28) står även att hushåll och de närmaste tillhör familjen, därmed har boken även inkluderat något som förutsätter personens egen bedömning av vem som tillhör familjen.

Nusvensk ordbok (29) från 1981 beskriver:

Fami'lj, -en, -er. **I** Enkelt.

1) Huvudbet. Avser närmast 'man, hustru o. barn'; ibl. (dock mera förr än nu) medräknas tjänare; ofta även sådana som äro 'upptagna i familjen'. F-eförhållandet till föräldrar o. syskon anses vanl. upphöra då man gifter sig l. på annat sätt skaffar sig eget bo ('bryter sig ut ur f-en'). Ofta om 'hustru o. barn' sett från mannens synpunkt.

a) *Vara, upptas, känna sig som barn i som medlem av f-en. Han har gift sig och [...]*

c) I fråga om djur l. vid personifiering. *Rådjurs-, ejderfamilj.*

2) Ätt o. d. *F-ens stamgods ligger på gränsen mellan Sörmland och Närke. En gammal, i trakten ganska utgrenad bondefamilj. Förmögen och av god, ansedd f. Även Av f. = av god familj.*

3) Bot. Naturlig grupp av växtsläkten (29, sid. 1268).

Ovanstående beskrivning (29, sid. 1268) av familjen påminner om tidigare ordböckers beskrivningar (26-28). Mannen och kvinnan bildar enligt Nusvensk ordbok (29) äktenskap vilket leder till att båda de tidigare familjerna förändras. En ny familj har skapats, något som kan kopplas an till Nordisk familjebok (26). Den naturvetenskapliga grenen fortbestår men har i ordboken (29) delats upp i en botanisk- och en fauna-inriktad del.

Svensk ordbok (22) från 2009 förklarar:

Familj subst. ~en ~er ◻ fam-ilj-en

1. hushåll som består av föräldrapar och deras barn {JFR släkt}: → *barnfamilj*; → *kärnfamilj*; *bilda ~*; *hela ~en spelade Monopol*
  - äv. om liknande grupp med t.ex. endast en förälder el. med ytterligare släkting el. annan medlem: → *storfamilj*
  - äv. om del av familj (vanl. alla utom ena föräldern): *hon jobbar i Helsingfors men har ~en kvar i Stockholm*
  - äv. släkt: *familjegrav*; *en flicka av god ~*
  - ibl. bildligt i uttryckt för vänskap, hjärtlighet o.d.: *vi är som en enda stor ~ hela trappuppgången.*

den heliga familjen Maria, Josef och Jesusbarnet: *i juletid predikas det i kristenheten världen över om den heliga familjen* ○ äv. om den traditionella kärnfamiljen <vanl. iron.>: *filmen parodierade den heliga familjen*

familjens svarta får se **får**

sådant händer i de bästa familjer sådant kan hända alla och är ingenting att bli upprörd el. skämmas för: *när både hon och hennes man blev arbetslösa tvingades de att sälja huset – sådant händer i de bästa familjer.* [...]

2. Grupp av närstående djur- eller växtsläkten: *djurfamilj*; → *växtfamilj*

- äv. om grupp av andra besläktade företeelser: → *språkfamilj* (22, sid. 717).

I Svensk ordbok (22) nämns förutom tidigare faktorer att en familj kan bestå av personer som man inte har någon form av äktenskap eller biologisk koppling till. Utöver detta används familjebegreppet även för *besläktade företeelser* (22, sid. 717), ex språk. Det som tillkommer i beskrivningen av familj är att ordet *familjegrav* (22, sid. 717) inkluderas. Detta skulle kunna tyda på att familjen är något som människan tillhör även efter sin död. I tidigare beskrivningar (28) nämndes ordet ätt vilket även kan stödja detta påstående.

Engelsk

Resultatet av den semantiska sökningen i uppslagsverk på ordet family, engelskans motsvarighet för familj (24), presenteras i kronologisk ordning för komplettering och jämförelse mot den svenska litteraturen.

A dictionary of the English language (30) från 1755 beskriver:

FA'MILY. *n. f.* [*familia*, Latin ; *famille*, French.]

1. Thof who live in the fame houfe ; houfehold.

The night made little impreffion on myfelf ; but I cannot anfwer for my whole *family* ; for my wife prevailed on me to take fomewhat. *Swift*.

2. Thofe defcend from one common progenitor ; a race ; a tribe ; a generation.

3. A clafs ; a tribe ; a fpecies.

There be two great *families* of things, fulphureous and mercurial, inflammable and not inflammable, mature and crude, oily and watry. *Bacon's Natural Hiftory*, N. °354 (30)

I citatet (30) nämns hushållet som en vital del av familjebegreppet. Dock är det relevant att ha i åtanke att hushållet på 1700-talet inte nödvändigtvis ser ut som hushåll i dagens bemärkelse. Utöver detta nämns endast andra betydelser av familj som tidigare tagits upp.

The concise Oxford dictionary of current English (25) från 1995 uppvisar följande betydelser:

Family / 'famili, -m (ə)l-/ n.(pl. **-ies**) **1** at set of parents and children, or of relations, living together or not. **2 a** the members of the household, esp. parents and their children. **b** a person's children. **c** (*attrib.*) serving the needs of families (*family butcher*). **3 a** all the descendants of a common ancestor; a house, a lineage. **b** a race or group of peoples from a common stock. **4** all the languages ultimately derived from a particular early languages, regarded as a group **5** a group of persons or nations united by political or religious ties. **6** a group of objects distinguished by common features. **7 Math.** a group of curves etc. obtained by varying one quantity. **8 Biol.** A group of related genera of organisms within an order in taxonomic classification. □ **in the family way colloq.** Pregnant (25, sid. 487).

Ovanstående citat (25, sid. 487) berör ett flertal olika delar av familjebegreppet. Den biologiska delen, medlemmarna av hushållet och grupper, människor och företeelser som har gemensamma nämnare. The concise Oxford dictionary of current English (25) nämner att personer är familj oavsett om medlemmarna lever ihop eller inte, vilket kan tyckas strida mot hushållsperspektivet på familj.

Baillière's nurses' dictionary (31) från 2005 förklarar familj som:

Family 1. a group of people who reside together and who may be related by blood or marriage, especially a husband, wife and their children. 2. a taxonomic category below an order and above a genus. **Blended f.** a family unit composed of a marriage couple and their offspring, including some from previous marriages. **Extended f.** a nuclear family and their close relations, such as their children's grandparents, aunts and uncles. **Extended nuclear f.** a nuclear family who nevertheless make frequent social contacts with the extended family group despite geographical distance. [...] **Nuclear f.** a couple and their children, by birth or adoption, who are living together and are more or less isolated from their extended family. **Single parent f.** a lone parent and offspring living together as a family unit (31, sid. 106).

Utöver det som tidigare nämnts berör Baillièr's nurses' dictionary (31) olika familjekonstruktioner som visar familjens mångsidighet; äktenskap, barn, annan biologisk koppling, utvidgad familj, utvidgad kärnfamilj, kärnfamilj och ensamstående förälder med barn som familj.

Sammanfattning semantisk analys

Sammanfattningsvis kan sägas att begreppet familjen har vidgats genom tiderna från en mer strikt äktenskaplig och biologisk syn på familjebegreppet (22, 25-29, 31) till en vidare definition där personen själv kan ha inflytande på vem som tillhör familjen (22, 25, 28, 29, 31). Om detta sker i kronologisk ordning kan diskuteras då den äktenskapliga och biologiska synen genomsyrar majoriteten av uppslagsverken oavsett tidsepok. Något som har varit bestående under stora delar av den semantiska analysen är den naturvetenskapliga inriktningen på familjebegreppet och senare även den språkliga inriktningen.

Sammansatta ord

Nusvensk ordbok (29) klargör vilken form av begreppet familj som används i sammansatta ord, de skriver att familjen idag nästan alltid förekommer i formeln familje- men att det även kan förekomma i formen familj-. För att visa i vilken utsträckning familjen används i sammansatta ord idag och såldes även bredden av begreppet presenteras resultatet av vår sökning i olika uppslagsverk. Tre lexikala källor från olika tidsepoker användes för att undersöka skillnader ur ett tidsperspektiv på de sammansatta orden. Sökning i Nordisk familjebok: konversationslexikon och realencyklopedi (32) från 1907 ger 10 ord:

Familjäritet, familjebibel, familjebröder, familjefideikommiss, familjeföredrag, familjenamn, familjeråd, familjerätt, familjjournalen, familjär (32, sid. 1357-1359).

Illustrerad svensk ordbok (28) från 1977 ger i sin tur 41 sammansatta ord:

Familjeangelägenhet, familjeavdrag, familjebad, familjeband, familjebibel, familjebidrag, familjebildning, familjebiljett, familjebolag, familjedrag, familjedrama, familjefa(de)r, familjefest, familjeflicka, familjefördrag, familjeförhållanden, familjeförsörjare, familjegods, familjegrav, familjeklenod, familjekrets, familjeliv, familjemedlem, familjenamn, familjenotis, familjepension, familjeporträtt, familjeroman, familjeråd, familjerätt, familjescen, familjskäl, familjeunderstöd, familjevapen, familjevis, familjevård, familjarite't, familjä'r (28, sid. 296).

Sökning i Nationalencyklopedin (33-36) på familj ger 29 sammansatta ord:

Familjebidrag, familjebidragsnämnd, familjedaghem, familjefederationen för världsfred och enighet, familjehem, familjehotell, familjelantbruk, familjelikhet (33), familjeläkare, familjemedicin, familjenamn, familjepenning, familjepension,

familjeplanering, familjepolitik, familjepsykologi (34), familjerådgivning, familjerätt, familjesammanföring, familjesida, familjesociologi, familjestiftelse, familjeterapi, familjetidning, familjetråd, familjevård (35), familjevårdprincipen, familjeåterförening, familjär (36).

Sökning i Nationalencyklopedins ordbok (37-39) efter sammansatta ord ger 22 ord:

Familjaritet, familjebidrag, familjebiljett, familjebolag, familjedaghem, familjeflicka, familjeföretag, familjeförsörjare, familjehem, (37), familjehotell, familj jordbruk, familjenamn, familjepening, familjepension, familjeplanering, familjerabatt, familjerådgivning, familjerätt, familjeterapi (38), familjetråd, familjevård, familjär (39).

Sammanfattning sammansatta ord

Skillnaden på mängden ord mellan Nordisk familjebok (32) från 1907 och Illustrerad svensk ordbok (28) från 1977 är stor och visar den ökning av familj i sammansatta ord som skett. Större delen av orden från 1907 (32) finns med även i uppslagsverket från 1977 (28) och således kan man dra slutsatsen att begreppet snarare expanderat än ändrat sin ursprungliga betydelse i sammansatta ord. I Nationalencyklopedin (33-39) från 2010 visar resultatet på färre sammansatta ord jämfört med Illustrerad svensk ordbok (28) från 1977. Vissa ord har således uteslutits ur Nationalencyklopedin (33-39) så som till exempel familjegrav, familjeklenod och familjevapen (28).

Synonymer

Sökningar i synonymordböcker gav resultat som visar på de närliggande ord till familj och hur ordet kan ringas in:

Stora synonymordboken (40) redogör:

- 1 hushåll, ens närmaste, hem, de sina, familjekrets, anhöriga, barn och blomma, kärnfamilj, storfamilj,
- 2 släkt, ätt, börd, härkomst, rötter, härstamning, miljö (40, sid. 191).

Bonniers synonymordbok (41) visar:

1. föräldrar och barn, hushåll, hem, de närmaste; släkt, ätt, dynasti, härkomst
2. naturlig familj, grupp, klan, ordning, släkte, art (41, sid. 132-133).

Sökning på Synonymer.se (42) ger:

- familj 1** föräldrar och barn, hushåll, hem, de närmaste; släkt, ätt, dynasti, härkomst
- 2** naturlig familj, grupp, klan, ordning, släkte (42).

Sammanfattning synonymer

Resultatet visar på närliggande ord för familj som till exempel hushåll, släkt, ätt, härkomst, hem (40-42), anhöriga, familjekrets (40) de närmaste, föräldrar och barn, grupp, klan, ordning (41, 42). Ord kopplade till det biologiska, äktenskapliga och hushållet finns med såsom hem (40-42) och föräldrar och barn (41, 42) men synonymer som de närmaste (41, 42) och de sina (40) visar även på en bredare syn som kan kopplas mer till individens syn och åsikter.

LITTERÄR ANALYS

Familj som begrepp

Historisk uppfattning om begreppet familj

Flera författare (8, 43, 44) tar upp familjebegreppets problematik ur ett historiskt perspektiv. Qvarsell (43) ifrågasätter om begreppet över huvud taget har funnits i ett historiskt perspektiv. Detta motiverar författaren med att hushållet var den viktigaste samlevnadsformen under bondesamhället. I hushållet inkluderas även de som arbetade för familjen vilket även Wise (8) nämner och menar att hushåll är en bättre benämning än familj ur ett historiskt perspektiv. Enligt Qvarsell (43) var hushållet då det som idag anses vara dagens familj. Även hushållet anses vara en bättre definition i städerna på den tiden då männen ofta reste runt och kvinnorna levde med sina barn, sin mamma eller dylikt. Författaren menar att begreppet familj *betecknar ett tänkt idealtillstånd för den mänskliga samlevnaden* (43, sid. 41).

Olsson (44) beskriver den historiska förändringen av begreppet familj och att synen på familjebildningen skiftat mycket under historien. Även kulturella skillnader inom olika samlevnadsformer berörs. Synen på homosexualitet har varit olika i olika kulturer, samhällsskikt och tidsepoker och författaren dementerar det monogama äktenskapet, promiskuiteten och polygamin som det ursprungliga levnadssättet. Författaren skriver vidare att det oavsett kultur förekommer sociala och kulturella riter för heterosexuella föreningar. Olsson (44) skriver följande om familjen idag:

Familjen idag utgår i stor utsträckning från vuxna människors behov av att själva för egen del söka tillfredställelse i en nära relation, oavsett om den är heterosexuell eller homosexuell (44, sid. 237).

Olsson (44) problematiserar familjebegreppet och menar att familjen som en oproblematiserad enhet inte existerar då det i familjen delas många intressen och behov. Vidare skriver författaren att *när familjens inre eller yttre sammanhållning är hotad och när de nära relationerna brister medför det mycket lidande, i synnerhet för barnen* (44, sid. 225). Olsson (44) resonemang angående synen på familj skiljer sig från Qvarsells (43) som diskuterar om familjen som begrepp överhuvudtaget har existerat ur historisk synvinkel. Olsson (44) förflyttar sig istället ur den historiska synvinkeln till delar där den nutida synen berörs i form av infallsvinklar på relationer och svårigheter inom familjen.

Perspektiv och definitioner på familjen

Bredden av familjegreppet tas upp av Wright och Leary (45) som hänvisar till Duvall som presenterat 15 olika perspektiv inriktade på familjen och dess liv såsom ekonomi, teologi, antropologi, utvecklingspsykologi och sociologi. Även andra författare lyfter fram att det finns ett flertal definitioner med olika perspektiv på familjen inom olika traditionella strukturer (4, 46). Hanson (4) beskriver familjebegreppet och nämner fyra olika perspektiv med respektive fokus:

- *Legal: relationships through blood ties, adoption, guardianship, or marriage*
- *Biological: genetic biological networks among people*
- *Sociological: groups of people living together*
- *Psychological: groups with strong emotional ties* (4, sid. 4)

Definitionen och synen på familjen som begrepp blir därmed också olika beroende på vilket perspektiv som används och vi ämnar presentera några olika definitioner och synvinklar som skiljer sig åt i perspektiv och fokus.

En definition som tydliggör den statistiska definitionen på familj använder The U.S Census Bureau (47) som beskriver familjen som: *A group of two or more people who reside together and who are related by birth, marriage, or adoption* (47). En till synes mer juridisk och biologisk syn på begreppet familj presenterar Nationalencyklopedin (5) som bland annat nämner äktenskap och biologiska band som centrala för familjen. Nationalencyklopedin (5) gör dock en tydlig avskiljning mellan familj och hushåll med motiveringen att en familj består av släktskap medan ett hushåll endast står för ett gemensamt boende.

Kirkevold (48) hänvisar till Ainsworth som istället beskriver familjen ur ett mer psykologiskt perspektiv och bland annat tar upp de varaktiga känslomässiga bindningar som finns mellan medlemmar i familjen. Konsekvensen av bindningarna menar författaren blir en vilja att vara nära varandra som även vuxna och äldre barn ofta försöker upprätthålla. Istället för att fokusera på de juridiska och biologiska aspekterna så fokuserar Ainsworth enligt Kirkevold (48) på relationerna mellan olika individer inom familjen. Detta samband belyser även Meister (46) som talar om familjen som ett socialt nätverk med speciella band mellan dess medlemmar. Hänvisningar görs till Kahn och Antounossi och deras tankar om familjen som en *konvoj av relationer* (46, sid. 212) som till viss del förändras i karaktär genom åren men ändå bibehåller en viss stabilitet. Den individuella variationen, relaterat till de banden mellan familjemedlemmarna, som kan föreligga inom familjen berörs även. Meister (46) nämner bland annat en av sina tidigare studier som visat på att familjen kunde se olika ut beroende på vem i familjen som definierade sin familj.

I litteraturen använder Hanson (4) följande definition av familj som utgör ytterligare ett exempel på begreppet familj ur en psykologisk synvinkel:

Family refers to two or more individuals who depend on one another for emotional, physical, and economical support. The members of the family are self-defined (4, sid. 6).

Hanson (4) menar att sjuksköterskan bör fråga patienterna vilka de inkluderar i sin familj, då familjekonstellationer idag kan variera mycket från den tidigare traditionella kärnfamiljen, för att sedan kunna involvera dem i planeringen av vården. Enligt Wrigth et. al. (49) har sjuksköterskans syn på familjen även betydelse för den vård som slutligen ges till familjen. Definitionen av Hanson (4) kan relateras till tidigare nämnda författare (46, 48) som också belyser bandet inom familjen som väsentligt för begreppet. Att individen själv väljer sina familjemedlemmar skriver flera författare (4, 46) och Wright et al (49) nämner även att det finns lika många familjer som observatörer. Det är den enskilda individen som är observatör och sedan definierar sig egen familj. Även Wise (8) tar upp variationen som kan finnas mellan och inom familjen men nämner helhetssynen som mest betydande och skriver:

Families come in all shapes and sizes, and it is the 'whole' that is important, rather than the sum of the parts (8, sid. 39).

Familjens funktion och hälsa

Kirkevold (48) menar att familjen på olika sätt kan inverka på sina medlemmars hälsa men även att enskilda familjemedlemmar i sin tur kan påverka familjen. Författarna presenterar bland annat ett perspektiv där familjens generella omvårdnadsfunktion förklaras. Inom detta perspektiv ingår familjens förebyggande och hälsofrämjande uppgifter vilket är påtagligt för främst barnen och ungdomarna. Dessa uppgifter menar författarna kan innebära att se till att barnet får goda vanor, vid behov läkarbehandling och blir vaccinerat. Familjens funktion för primär diagnostisering och behandling tas även upp. Enligt Kirkevold (48) gör familjen ofta vid sjukdom den initiala bedömningen av tillståndet och har i olika grad en viss behandlingskompetens relaterat till sin kunskap och erfarenhet.

Flera författare diskuterar sambandet mellan familj/äktenskap och hälsa (7, 46, 50). American Academy of Pediatrics (7) beskriver att gifta män och kvinnor generellt mår bättre både på ett fysiskt och psykiskt plan. Familjen skapar dessutom ofta ett socialt stöd för sina medlemmar som i sin tur kan relateras till familjens välbefinnande menar Meister (46). Detta belyses även Ross et al. (50) som i sin litteraturgenomgång visar på att socialt stöd inom äktenskapet kan verka förebyggande för depression, ångest, sjukdom och är även kopplat till välbefinnande. Dock hänvisas till en studie av Gove, Hughes och Style som pekar på sambandet mellan kvalitén på äktenskapet kopplat till oro. Studien visar att de som upplevde sig lyckligt gifta upplevde mindre oro än de ogifta. De som ansåg sig leva i ett olyckligt äktenskap var däremot mer oroad än ensamma, änkor/änkemän och de skilda. Enligt sammanställningen av Ross et. al. (50) har dock personer i äktenskap generellt lägre dödligheten jämfört med ogifta personer vilket även American Academy of Pediatrics (7) belyser.

Familjens livscykel

Familjens förändring över tid och livscykel beskrivs av flera författare (5, 8, 51). Den individorienterade livscykeln som varje människa genomgår i sitt liv som ursprung till familjens livscykel beskrivs av Erikson (52) som lyfter fram de olika steg som cykeln karaktäriseras av och de kriser som föreligger vid stegen. Carter och McGoldrick (51) tar upp familjens livscykel, där relationerna mellan familjemedlemmarna och deras funktion förändras när familjen genomgår övergångsperioder i sin livscykel. Några steg som familjens medlemmar går igenom är uppbyggnad från föräldrahemmet, äktenskap och utvidgande av familjen vilket flera författare berör (5, 8, 51). Carter och McGoldrick (51) och Nationalencyklopedin (5) menar att familjen är i rörelse i takt med att tiden går och detta perspektiv förtydligar hur familjens roll och funktion förändras med tiden. Wise (8) skriver att alla är del av en familj, den familj som benämns *family of origin* (8, sid. 23). Med denna familj menas den familj som individen är född in i. När individen sedan växer upp får han/hon en möjlighet att bli medlem i en ny familj, en familj som benämns som *family of marriage* (8, sid. 23). Genom äktenskap kan individen bilda en ny familj. När den äktenskapliga familjen sedan får barn benämns familjen som en kärnfamilj, *nuclear family* (8, sid. 23). Författaren tar även upp att familjen är under förändring och att många människor ser sig själva som en del av större familjer.

Samhällets uppfattning om familjen

Problematiken kring samhällets uppfattningar om familjen diskuteras av flera författare (53, 54). Enligt Björnberg (53) ansågs förr fadern vara familjeöverhuvudet, något som idag har suddats ut allt mer och därmed blivit mer jämställt i förhållande till kvinnan. Moderns roll har i större utsträckning jämställts i avseende av försörjning och det ekonomiska beroendet till maken har inbördes minskat. Lundgren (54) i sin tur belyser uppfattningen om mamma-pappa-barn konstellationen som grund för en familj fortfarande idag står solid i samhället trots sitt dömande perspektiv. Enligt författaren genomsyrar den synen samhällets juridik och även olika ekonomiska anordningar. Björnberg (53) skriver att anledningen till att två människor skaffar barn är främst för att tillfredställa ett emotionellt behov hos föräldrarna och inte av en plikt från samhället att bidra med arbetskraft. Lundgren (54) menar i sin tur att det i samhället idag finns vissa skäl för barnlöshet som ses som legitima såsom att ett par vill ha barn i ett senare skede samt inte kan få barn. Detta skiljs från par som inte önskar barn vilka utifrån samhällsnormen riskerar att betraktas som onormala.

Individens uppfattning och upplevelse av familjen

Flera författare visar på att olika individer uppfattar och upplever familjen olika och vilka faktorer som sammankopplas med begreppet familj (55-59). Levin och Trost (55) visar i sin artikel på komplexiteten i begreppet familj och vill öka förståelsen för begreppet. Det nämns att alla individer har egna uppfattningar om vad de ser som sin familj men samtidigt även en mer allmän syn på vad som utgör en familj. Att beskrivningen av den egna familjen varierar beroende på person, sammanhang och tid tas också upp. Författarna använder ett frågeformulär, med 16 exempel på konstellationer av människor, för att påvisa olika uppfattningar hos olika individer. Ford (56)

använder frågeformuläret från Levin och Trosts (55) artikel i sin studie där universitetsstudenters uppfattningar om vad som utgör en familj undersöks. Nedan presenteras två exempel från frågeformuläret:

Cecilia is divorced and has a 10-year-old daughter, named Carin, and she lives with Carin. Are these two a family? (55, sid. 350)

Ingemar and Inger have cohabited, they are now separated. They have a 10-year-old son, Isak, who lives with Ingemar. Are these three a family? (55, sid. 350)

Resultatet av Fords (56) studie visar på att äktenskapet var en viktig faktor för studenternas uppfattning om en grupp skulle räknas som en familj, främst då barn inte var inkluderade i exemplet. Författaren tar även upp att barn var en styrande faktor, särskilt hos samboende personer. Ett samboende samkönat par utan barn såg 39% av studenterna som en familj jämfört med ett samboende heterosexuellt par med barn som 84% uppfattade som en familj. Konstellationen av personerna och deras ålder påverkade studenternas uppfattning om en grupp sågs som en utvidgad familj eller inte. Resultatet indikerade även att för studenterna var heterosexuella par i större utsträckning familjer jämfört med homosexuella par. Centrala faktorer för om en konstellation av personer uppfattades som en familj enligt studenterna blev således äktenskap, barn och heterosexualitet.

Zetterqvist Nelson (57) lyfter också fram individens syn på familjen genom att belysa föräldrars (i homosexuella relationer) syn på vad som skapar och definierar en familj. I intervjuerna med föräldrarna tar de upp kärlek och omsorg, släktskap, att dela vardag, att ha barn samt den subjektiva upplevelsen av familjen som exempel på vad som kan representera en familj.

Det är en grupp av människor som är bundna till varandra ... ofta av kärlek och lojalitet ... som sträcker sig liksom djupare och längre än vänskap ... jag tänker på det där blod är tjockare än vatten men kärlek är ju tjockare än blod ... alltså det är nåt djupt känslomässigt engagemang och åtagande i en familj (57, sid. 133).

Ja ... vad en familj är ... en familj är väl en vardaglig relation mellan vuxna och barn ... eller bara vuxna ... alltså man lever tillsammans och delar vardagen med varandra ... då ska man vara någon slags familj ... jaa ... men när jag bodde ensam med min hund så kände jag mig också som en familj ibland (57, sid. 138).

Resultatet från Fords (56) studie och Zetterqvist Nelsons (57) intervjuer skiljer sig tydligt i fokus då Ford (56) i större utsträckning studerar faktorer som äktenskap och barn medan Zetterqvist Nelson (57) istället belyser vardagen och känslorna inom en familj som det som utgör vad en familj är. Covey (58) berör också vardagslivet inom familjen och nämner bland annat vikten av att vara snäll, förlåtande, lojal samt att kärlek är en aktivitet som grundstenar i relationerna inom familjen. Att familjen strävar mot samma mål, förmågan till prioritering, traditioner och bra kommunikation lyfts även fram som väsentliga aspekter. Upplevelsen av familjen påverkas även av familjekonstellationen (59). En förälder beskriver den delade vårdnaden av barnen som en

förlust av halva barnens barndom vilket fadern upplever är som *att leva med minnesluckor* (59, sid. 123). Familjemedlemmar i sig behöver inte alltid upplevas som positiva vilket bland annat August beskriver:

Jag lekte nervöst som liten, för jag var alltid rädd att bli slagen. Det borde inte vara så att leka med sin pappa (59, sid. 21).

Gällande uppfattningen om familjen kunde Ford (56) i sin studie påvisa könsskillnader mellan studenterna i vissa av exemplen, då kvinnor i större uträkning uppfattade exempel som familjer jämfört med männen. Avslutningsvis gällande individens syn på familjen tar Levin och Trost (55) upp att från utsidan kan ofta medlemmarna i ett hushåll urskiljas men att vi aldrig kan bestämma vad som är en familj för den enskilde individen.

Familjen inom barnsjukvården

Familjens betydelse för barnet

Flera författare lyfter fram familjens/föräldrarnas betydelse för barnet inom barnsjukvården (7, 8, 60, 61) Carmen et al (60) hänvisar till Ahmann et al som presenterat en relevant definition angående vård av barn som lyder som följer:

In pediatrics, particularly with infants and young children, family members are defined as the patient's parents or guardians (60, sid. 61).

Denna definition tydliggör föräldrars viktiga roll för sina barn. Även Wise (8) belyser kopplingen mellan föräldrar/familj och barn och menar att familjen bör involveras i vården kring barnet eftersom familjemedlemmarna är viktiga för barnets välbefinnande. Barnet som en del av helheten nämner Wise (8) i form av att barnet inte kan ses åtskild från sina föräldrar. Barnets förtjänst av att bibehålla normaliteten i sin vardag då ovanliga situationer uppstår är även något som berörs av författaren. Normaliteten sätts i centrum som gynnande för barnet, däribland ur hälsoperspektiv men även ur ett socialt och psykologiskt perspektiv. Hordvik och Straume (61) tar upp att om barnet saknar föräldrar eller andra stödpersoner närvarande hos sig på sjukhuset kan barnet på längre sikt utveckla ångest- och otrygghetsproblematik. Enligt författarna upplever ofta ängsliga barn med kroniska sjukdomar den konkreta närheten till föräldrarna som lindrade för oron och ängsligheten. Dock belyses att vissa barn enbart känner sig trygga med en av sina föräldrar. De lyfter även fram föräldrarnas stödjande och skyddande funktion. Enligt författarna kan dock den funktionen vidareutvecklas till överdrivet beroende vilket kan resultera i att föräldrarna knappt kan lämna barnets sida, då barnet inte känner sig tryggt och föräldrarna känner behov att skydda barnet.

Familjens påverkan på barnet

Inom barnsjukvården har flera författare visat på att familjen påverkar barnet på olika sätt genom sin närvaro, agerande och beteende (7, 61, 62) American Academy of Pediatrics (7) har genomfört en review där de klargör att patienten/barnets hälsa påverkas av hur väl familjen fungerar och skriver även följande:

Families are the most central and enduring influence in children's lives
(7, sid. 1543).

Ett av American Academy of Pediatrics (7) huvudsakliga resultat är att barnet påverkas på ett fysiskt, känslomässigt, kognitivt och socialt plan av sina föräldrar. Föräldrarnas fysiska, känslomässiga tillstånd och sociala situation är i sin tur faktorer som påverkar barnet. Föräldrars påverkan på barnet understryker även Kain et al (62) som i sin studie studerat föräldranärvarons effekt vid anestesi av barn. Enligt resultatet påverkade nivån av oro innan anestesi hos barnet och föräldern till stor del effekten av föräldranärvaron. Närvaron av en lugn förälder hos ett oroligt barn minskade barnets oro jämfört med ett lugnt barn som istället blev mer orolig om föräldern var överdrivet orolig. Utifrån resultatet i studien av Kain et al (62) fastslås att föräldrarnas närvaro vid anestesi kan ge god effekt men att nivån av oro hos både barnet och föräldern bör bedömas innan som grund för om föräldern bör närvara eller inte. Även Hordvik och Straume (61) skriver att föräldrarnas beteende ofta påverkar barnet och förtydligar att framförallt de minsta barnen i hög utsträckning kan reagera starkt på föräldrarnas förändring av beteende vid till exempel sjukdom hos barnet. American Academy of Pediatrics (7) menar i sin tur att påverkan från föräldrarna sker oavsett om föräldern är fysiskt närvarande eller inte och att det krävs bedömning och åtgärder av fysiska och emotionella problem hos föräldrar då dessa kan påverka barnets hälsa och välbefinnande. Författarna menar därmed att vården inte bara ges till barnet utan även familjen. Enligt Hordvik och Straume (61) kan familjen påverka barnet i negativ utsträckning då till exempel kroniskt sjuka barn kan se sig själva som en belastning för familjen och därmed få skuld känslor. Det nämns även att barnen många gånger vill skydda föräldrarna genom att inte berätta hur de känner och mår för att de ser föräldrarnas redan tunga börda. Det kan i sin tur bidra till att samtal om känslor uteblir, vilka kan minska barnets ensamhetskänslor.

Familjecentrerad vård

Shields et al (63) skriver att familjecentrerad vård är en välanvänd modell inom barnsjukvården. Författarna hänvisar till Webster som citerat Institute for Family-Centered Care som bland annat lyfter fram det förmånliga partnerskapet mellan vårdpersonal, patienter och familjer och nämner synen på familjen som viktig för patientens hälsa och välbefinnande. Att familjecentrerad vård leder till större familje- och patienttillfredsställelse, bättre hälsa och mer effektiv resursfördelning nämns även av institutet. Shields et al (63) hänvisar även till Shelton som förtydligat kärnpunkterna i den familjecentrerade vården och några av de grunder som tas fram är respekt för familjen, öppen kommunikation mellan personal, patient och familj samt familjens och patientens deltagande i vården. Shields et al (63) nämner att interventioner för familjecentrerad vård kan ta många olika former. Författarna nämner bland annat interventioner för ökad kommunikationen såsom föräldrars deltagande på ronder och mer kunskapsorienterade interventioner som utbildning till föräldrarna. Författarna lyfter även fram interventioner av principkaraktär som till exempel öppna besökstider för familjemedlemmar, föräldrardeltagande i den dagliga vården och föräldranärvaro under olika undersökningar. Henneman och Cardin (64) nämner i sin tur att patienter som har

möjlighet att svara alltid bör tillfrågas om hur stor del han/hon vill att sin familj ska vara involverad i vården. Det är i slutändan alltid patienten som får bestämma.

Effekten av familjecentrerad vård inom barnsjukvården

Studier av olika slag har visat på familjens funktion samt effekten på barnet av den familjecentrerade vården med förändringar på parametrar som förbrukning lugnande medel, vårdtid och hälsorelaterad livskvalitet (65-68). O'Malley et al (65) nämner att samarbete med patient och familj kan förbättra förståelsen för patientens funktion i hemmet och synen på patienten som en egen person. Med hänvisning till McKlindon och Van Riper tar författarna upp att föräldrarna på flera sätt kan underlätta för sjukvårdspersonalen när de deltar i vården av barnet. Detta genom att de ofta ger stöd till barnet och förstår barnets sätt att kommunicera. Föräldrarna kan även bidra med nödvändig medicinsk information, framförallt hos barn med specifika vårdbehov. Också Henneman och Cardin (64) nämner familjens funktion och skriver att familjevården gynnar patienten och familjen samt kan minska och avlasta sjuksköterskans patientvård. Gällande effekten av den familjecentrerade vården kommer Byers et al (66) i sin studie fram till att spädbarnen i interventionsgruppen i mindre uträkning hade behov av lugnande medel vilket även McKlindon och Van Riper i O'Malley (67) lyfter fram som ett resultat av familjecentrerad vård. Byers et al (66) förklarar detta med att spädbarnen i interventionsgruppen uppvisade mindre stress (behavioral stress) jämfört med kontrollgruppen som endast erhöll rutinvården. Örténstrand et al (67) visar i sin tur på att genom bland annat ge möjlighet för föräldrarna att stanna på neonatalavdelningen dygnet runt från inskrivning till utskrivning minskade vårdtiden med cirka 5 dagar. Resultatet kopplar Örténstrand et al (67) ihop med tidigare forskning som visat på föräldrar som primära vårdgivare på neonatalavdelningar visat på positiva effekter på barnets sömn, stress och längden på vistelsen.

Moore et al (68) utreder sambandet mellan familjecentrerad vård och hälsorelaterad livskvalitet hos barn med neurologiska sjukdomar. Författarna visar i resultatet att den familjecentrerade vården, oberoende av grad av neurologisk sjukdom, enligt vårdgivaren gynnade barnets hälsorelaterade livskvalitet. Dock tar Shields et al (63) upp i sin review att ingen evidensbaserad studie som de fann kunde visa på en tydlig effekt av den familjecentrerade vården inom barnsjukvården jämfört med andra vårdmodeller och anser därför att mer forskning på faktorer som kan mätas behövs inom området. Detta för att för att validera den familjecentrerade vårdens effekt på upplevelsen av sjukhusvistelsen inom barnsjukvården.

BESTÄM DE DEFINIERANDE ATTRIBUTEN FÖR BEGREPPET

- En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen
- I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna
- I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap.
- En familj förändras med tiden

FÖRTYDLIGANDE AV ATTRIBUTEN

En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen

I den lexikala analysen kan vi se exempel på att familjen kan ses som en självdefinierad grupp. Illustrerad svensk ordbok (28) nämner att de närmaste kan utgöra en familj. Vidare tar ett uppslagsverk upp att *släkting el. annan medlem* (22, sid. 717) kan vara del av familjen. Detta kan uppfattas som att en individuell bedömning om vem som tillhör familjen kan ske. Ytterligare uppslagsverk (9, 20-22, 25, 28, 30, 31) tar upp hushållet som viktig grundpelare inom familjebegreppet. Tre av dessa uppslagsverk (25, 30, 31) nämner hushåll utan att hänvisa till vilka personer som ingår. Detta kan då tolkas som att de personer som ingår i hushållet är självdefinierade. Nusvensk ordbok. Bd 1, A-G (29) skriver i sin tur om familj: sådana som *äro upptagna i familjen* (28, sid. 295-296) vilket kan visa på att det finns ett val angående vem som inkluderas i familjen.

Under rubriken synonymer påvisas familjens nära sammankoppling till att vara en självdefinierande grupp med exempel så som *de närmaste* (41, 42) och *de sina* (40).

Även i den litterära analysen finns exempel på individens eget valfrihet på vad han/hon anser vara ens familj. Hanson (4) skriver tydligt i sin definition av familj att familjen är självdefinierad vilket även flera andra författare (49, 55, 57) belyser. Meister (46) och Wrigth et al (49) skriver i sin tur att familjen utåt sett kan se olika ut beroende på vem som definierar familjen.

I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna

I den lexikala analysen framgår inte att det inom familjen sker en påverkan mellan medlemmarna.

I den litterära analysen nämner flera författare att det sker en påverkan mellan medlemmarna i familjen (7, 46, 48, 50, 59, 61, 62, 64-68). Negativa och positiva aspekter på hälsa och tillstånd relaterat till familjens närvaro och påverkan beskrivs och gällande barnsjukvård nämns att föräldrarna i stor utsträckning påverkar sina barn (7, 59, 61, 64-68). Kirkevold (48) tar även upp att det sker en ömsesidig påverkan mellan familjens medlemmar.

I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap

Familjens medlemmar har alltid någon form av samhörighet. Denna samhörighet består ofta av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende eller att två av medlemmarna är gifta. I den lexikala analysen berör nästan samtliga lexikon och uppslagsverk faktorer som barn, gemensamt boende, hushåll och/eller äktenskap (9, 21-23, 25-31).

Även i den litterära analysen framgår de ovan nämnda faktorerna som viktiga för familjebegreppet. The U.S. Census Bureau (47) har i sin definition tagit upp ett flertal av de ovan nämnda sammanhörande faktorerna bland annat; att bo ihop, samhörighet genom födelse, giftermål eller adoption. Flera författare (5, 8, 56) diskuterar vikten av äktenskap och biologiska band så som till exempel barn och nämner att dessa faktorer är centrala för uppfattningen och definitionen av vad som är en familj. Lundberg (54) nämner att mamma, pappa och barn- konstellationen fortfarande har stort inflytande gällande individens uppfattning av vad en familj är. Detta speglas även av Carmen et al. (60) i deras definition där föräldrarna beskrivs som barnets familjemedlemmar. Zetterqvist Nelson (57) tar utöver en biologisk koppling (släktskap och barn) upp en annan riktning och säger att en delad vardag och kärlek mellan medlemmarna är viktigt. Samhörigheten för familjemedlemmarna i sin vardag anses av författaren som centralt.

En familj förändras med tiden

I den lexikala delen av arbetet finns det två källor som skriver att familjeförhållandet till föräldrar och syskon upphör/vanligen upphör vid giftermål eller flytt (26, 29). Ytterligare källor skriver om ätt, gemensam stamfader och familjegrav (21, 25, 28). Föregående ordval kan tyda på att medlemmar i en familj fortfarande är medlemmar efter sin död, dock har deras funktion i familjen förändrats.

I den litterära delen bekräftar flera författare (5, 8, 51) ovan nämnda källor (21, 25, 26, 28, 29) gällande familjens förändring över tid. Författarna (5, 8, 51) skriver att familjens funktion, roller med mera förändras men även att familjen påverkas genom utflyttning, äktenskap och död.

IDENTIFIERA OCH SKAPA ETT MODELLFALL

Anna och Per är lyckligt gifta och bor i en villa med sin gemensamma dotter Stina. Stina är fyra år gammal och går på dagis på veckodagarna. En dag på dagis vet inte Stina vad hon ska göra. Alla andra barnen sitter och ritat och läraren förslår att lilla Stina också kan rita lite. Stina tycker detta är en bra idé och bestämmer sig för att rita sin familj. Kort därefter finns både Stinas mamma, pappa och hon själv på pappret. Senare på dagen kommer både mamma och pappa och hämtar Stina på dagis. Stina visar dem den fina teckningen som hon gjort tidigare på dagen. Både mamma och pappa uttrycker sin stora beundran och blir väldigt glada över den fina teckningen. Detta gör även Stina väldigt glad.

Ett år senare får Stina en lillebror som heter Albin. Nu får Stina ta mer ansvar i familjen och får ibland hjälpa till att se efter honom vilket hon tycker är roligt. Mamma och pappa måste lägga lite mindre tid på Stina nu när de har två barn men Stina förstår det. Det gör inte så mycket för henne eftersom hon har många nya vänner från skolan.

FÖRTYDLIGANDE AV ATTRIBUTEN I MODELLFALLET

En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen.

Stina ritar sin familj med mamma, pappa och sig själv och definierar därför dem som sin familj.

I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna. När Stina visar sin teckning för sina föräldrar påverkas de på ett positivt sätt. Stina påverkas av deras reaktion och blir även hon glad.

I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap. Anna och Per har en dotter (senare även en son), bor ihop i en villa och är lyckligt gifta.

En familj förändras med tiden. När Stina får en lillebror förändras hennes roll och funktion i familjen, hon får ta mer ansvar och får mindre uppmärksamhet från sina föräldrar.

IDENTIFIERA OCH SKAPA ANDRA TYPER AV FALL

GRÄNSFALL

Petra och Klara är två kompisar som bor ihop i en lägenhet i Göteborg. De turas om att laga mat och tycker om att gå på bio ihop. Båda tjejerna tycker bra om varandra och trivs tillsammans. När Petras mormor dog blev Petra ledsen för de stod varandra nära. Klara stöttade Petra genom hennes sorgperiod vilket hjälpte Petra. Hon berättade i efterhand för Klara att hon uppskattade stödet hon fick väldigt mycket. Petra har en pojkvän som bor i Uddevalla som hon ser som sin familj. Innan Klara flyttade ihop med Petra bodde hon med sina föräldrar som hon fortfarande idag ser som sin familj. Petras pojkvän flyttar efter ett tag in hos Petra och Klara. Petra är nu glad över att ha sin familj nära och umgås inte lika mycket med Klara. Klara har under tiden funnit en flickvän som hon nu spenderar mycket tid med och definierar som en del av sin familj.

Förtydligande av gränsfallet

En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen. Petra ser sin pojkvän som sin familj och Klara definierar inledningsvis sina föräldrar som sin familj men inkluderar senare även sin nya flickvän. Kompisarna definierar aldrig varandra som en del av sin familj.

I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna. Klara blir påverkad av att Petra är ledsen och vill därför ge henne stöd. Detta stöd uppskattas och påverkar Petra positivt.

I en familj finns samhörighet i någon form som ofta av består barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap. Petra och Klara har ett gemensamt hushåll och gemensamma intressen.

En familj förändras med tiden. När Petras pojkvän flyttar in förändras Petra och Klaras funktion för varandra och de umgås inte i samma utsträckning som tidigare.

MOTSATSFALL

Oscar är 50 år och bor ensam ute på landet. Han jobbar med hästar. Han har ingen respektive eller barn men trivs bra ensam. Lisa är 25, gift och har barn. Hon bor i storstaden och jobbar på banken. Oskar och Lisa har aldrig träffats och har ingen kontakt med varandra. När Oskar avlider av en hjärtinfarkt vid 65 års ålder har han och Lisa fortfarande inte haft någon kontakt med varandra.

Förtydligande av motsatsfallet

En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen. Varken Oscar eller Lisa ser varandra som en del av den andres familj då de aldrig haft kontakt med varandra.

I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna. Eftersom Oscar och Lisa aldrig har kontakt med varandra har de inte haft någon direkt påverkan på varandra.

I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap. Oscar och Lisa har inga kända gemensamma faktorer.

En familj förändras med tiden. När Oscar avlider har ingen förändring av hans och Lisas avsaknad av interaktion skett.

OGILTIGT FALL

En jättelök och en purjolök växer bredvid varandra i ett grönsaksland och tillhör samma familj. En dag kommer trädgårdsmästaren och vattnar de två lökarna och jättelöken får mycket mer vatten än purjolöken. Purjolöken växer inte lika bra på grund av vattenbristen. Nästa dag kommer trädgårdsmästaren och drar upp jättelöken. Detta gör att purjolöken från och med den dagen får det vatten den behöver för att växa.

Förtydligande av ogiltigt fall

En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen. Jättelöken och purjolöken tillhör samma familj eftersom de båda är lökväxter men har ingen egen förmåga att definiera sig som en familj.

I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna. De båda lökarna får dela på vattenresurserna och när jättelöken får mer vatten får purjolöken istället mindre. Detta påverkar purjolökens växtförmåga.

I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap. Eftersom lökarna tillhör samma familj finns det biologiska/genetiska band mellan dem.

En familj förändras med tiden. När jättelöken tas upp försvinner dess funktion och purjolöken får mer vatten för att växa.

I detta fall används begreppet och dess attribut utanför dess sammanhang och ursprungliga syfte. De definierande attributens fokus ligger på familj som ett mänskligt fenomen och kräver en egen förmåga för individen att kunna definiera sin egen familj.

IDENTIFIERA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER

FÖRUTSÄTTNINGAR

- Att det existerar människor och/eller levande varelser som kan bli familjemedlemmar. För en grupp behövs två eller fler medlemmar.
- Kontakt mellan människor och/eller levande varelser.
- Att det finns interaktion mellan människor och/eller levande varelser och ett behov av samhörighet hos dessa.
- Att tid existerar och framskrider

En förutsättning för en familj är att det finns potentiella familjemedlemmar i samhället och då familjen utgörs av en grupp krävs det minst två medlemmar. Medlemmarna består oftast av människor men individer kan även välja att se djur som en del av sin familj (57). Kontakten mellan medlemmarna i en familj är grundläggande för påverkan mellan dem och samhörigheten i familjen. För att samhörigheten ska existera i en familj krävs interaktion mellan medlemmarna och ett behov av samhörighet hos de potentiella medlemmarna. En förutsättning för förändring av familjen över tid är i sin tur att tiden existerar och framskrider.

KONSEKVENSER

- Familjer kan se olika ut utifrån olika familjemedlemmars uppfattning vilket kan skapa många olika familjekonstellationer.
- Kan leda till många olika saker: hälsa, ohälsa, trygghet, rädsla, glädje, sorg, stress, oro.
- Ett band mellan medlemmarna
- Förändringar i familjens konstellation och/eller roll/funktion.

Konsekvenserna av att familjen är självdefinierad är att konstellationerna kan variera mycket (49) och att individerna i en familj kan definiera sin familj olika (46). I litterära

analysen framkom tydligt att familjen i olika uträkning påverkade sina medlemmar i både positiv och negativ utsträckning. Denna påverkan kunde bland annat leda till hälsa, ohälsa, trygghet, rädsla, glädje, sorg, stress, oro. Konsekvenserna av samhörigheten blir i familjen ett band mellan medlemmarna som även Meister (46) och Ainsworth enligt Kirkevold (48) belyser. Vi anser att bandet kan vara av positiv eller negativ karaktär. Att familjen förändras över tid leder i sin tur till förändringar i familjens konstellation och/eller roll/funktion.

ÖVERSIKT ATTRIBUT, FÖRUTSÄTTNINGAR OCH KONSEKVENSER

Familjebegreppets förutsättningar och konsekvenser är nära sammankopplade med dess attribut och därför presenteras nedan en tabell över attribut, förutsättningar och konsekvenser.

Tabell 1: Översikt attribut, förutsättningar och konsekvenser

Förutsättningar	Attribut	Konsekvenser
Att det existerar människor och/eller levande varelser som kan bli familjemedlemmar. För en grupp behövs två eller fler medlemmar.	En familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen.	Familjer kan se olika ut utifrån olika familjemedlemmars uppfattning vilket kan skapa många olika familjekonstellationer.
Kontakt mellan människor och/eller levande varelser.	I en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna.	Kan leda till många olika saker: hälsa, ohälsa, trygghet, rädsla, glädje, sorg, stress och oro.
Att det finns interaktion mellan människor och/eller levande varelser och ett behov av samhörighet hos dessa.	I en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap	Ett band mellan medlemmarna.
Att tid existerar och framskrider	En familj förändras med tiden.	Förändringar i familjens konstellation och/eller roll/funktion.

DISKUSSION

METODDISKUSSION

Att begreppet familj är ett brett begrepp har vi uppfattat efter vår litteratursökning och analys. Vi upplevde att den mängd litteratur som framkom vid litteratursökning var för omfattande att sätta sig in i för den tid som vi hade till förfogande. Att skriva en begreppsanalys som täcker kärnan av ett sådant brett begrepp upplevde vi problematiskt. Denna kunskap framkom under arbetsprocessen och i efterhand kan vi se att vi hade haft fördel av att studera ett tydligare avgränsat begrepp. Vikten av att välja ett lämpligt ämne, omfattningsmässigt är något som Walker och Avant (2) nämner.

Syftet med analysen var att klargöra begreppet familj och dess komplexitet samt att studera familjebegreppet inom barnsjukvården. Vi valde medvetet att inte studera kulturella skillnader gällande familjebegreppet relaterat omfattningen och tidsbegränsningen för vår begreppsanalys. Materialet som vi använde till underlag i den lexikala analysen var omfattande, både i fråga om mängd litteratur och begreppets mängd av betydelser. Valet av att inrikta sig på barnsjukvård var att få en tydligare anknytning till omvårdnad som vi även försökte skapa i vår övriga litterära analys. Vi inriktade oss på barnsjukvård då vi uppfattat att familjen ofta är involverad och central där. Att detta område är välbeforskat kan stödja denna uppfattning. Vi valde att studera familjens allmänna påverkan och betydelse för barnet samt effekterna av familjecentrerad vård inom barnsjukvården.

Vårt val av Walker och Avants (2) modell motiveras med att den är strukturerad och vedertagen inom omvårdnad. Författarna tar även upp att metoden med sin tydliga struktur lämpar sig väl för nybörjare. Vårt arbetssätt påminner närmast om en parallell process snarare än en linjär vilket även är det arbetssätt som Walker och Avant (2) rekommenderar. Vi tycker att metoden har lämpat sig väl för vårt syfte då begreppets mångsidighet har synliggjorts. I den lexikala delen har innebörden av begreppet synliggjorts. Komplexitet har tydliggjorts i den litterära analysen. Den litterära och den lexikala analysen har tillsammans visat begreppets bredd och lett fram till attribut och klargörande fallkonstruktioner.

Ordböcker, uppslagsverk, sökmotorer på Internet och lexikon användes i den lexikala analysen från olika tidsepoker samt i svenskspråkiga och engelskspråkiga källor för att belysa begreppets innebörd och historia. Anledningen till att använda både engelska och svenska lexikala källor var för att se om vi kunna finna skillnader kring innebörd och historik mellan de olika språken. Sökningar på ytterligare språk uteslöts då vår bristande språkförståelse skulle försvåra tolkningen av begreppet. För att visa på begreppets bredd och förändring över tid användes även synonymordböcker samt sökningar på sammansatta ord. Under den lexikala analysen har vi studerat litteratur från olika tidsåldrar för att påvisa begreppets bredd och förändring över tid. De lexikala källor som inte visade på nya innebörder eller tillfört något nytt ur historisk synpunkt uteslöts. Trots detta kvarstod en ansenlig mängd litteratur vilket skapade en omfattande lexikal analys. Ur

detta material lyckades vi i den mån det var möjligt tydliggöra begreppets centrala aspekter ur lexikal synpunkt.

Vi har valt att inkludera omvårdnadslitteratur, psykologisk litteratur, uppslagsverk, etnologisk litteratur och böcker med skönlitterär karaktär som visade på olika infallsvinklar och perspektiv på familjen som begrepp i vår litterära analys. Relaterat till tidsbegränsningen och omfattningen av denna uppsats jämfört med den mängd material som vi fann vid den generella sökningen på familj i GUNDA var begränsning till ett urval av litteratur nödvändig. Utifrån informationen som fanns tillgänglig på GUNDA uteslöts litteratur som berörde begreppet familj men hade inriktningar som inte var relevanta för vårt syfte så som; anhörigstöd, familjejuridik, familjeplanering, reproduktion, romaner, även ljudupptagning oavsett innehåll har uteslutits. Vi har inte heller valt att söka i musik, lyrik och dagspress efter olika aspekter på begreppet familj. Det är möjligt att vi med dessa begränsningar missat infallsvinklar och/eller perspektiv på familjen. Vi tror dock att vår analys har inkluderat stora delar av familjebegreppet.

De vetenskapliga artiklarna granskades för information relevant för vårt syfte och söktes på databasen PubMed. Artiklar som belyste familjen som begrepp (55, 56) samt familj och hälsa (50) påträffades i böcker som användes i den litterära analysen. För att belysa familjebegreppet inom barnsjukvården användes en artikel (62) som visade på föräldranärvarons påverkan samt andra artiklar (63-68) som belyste effekten av familjecentrerad vård inom barnsjukvården. Vi har genomfört en kvalitetsgranskning av artiklarna men ej en systematisk kvalitetsgranskning vilket vi är medvetna om sänker validiteten i vårt arbete. I en del av artiklarna inte använt oss av resultatet utan snarare valt delar av artiklarna som belyste begreppet familj. En del av artiklarna vars resultat vi använde var kvantitativa och randomiserade studier med fokus på effekten av den familjecentrerade vården inom barnsjukvård. Andra artiklar var litteraturoversikter som lyfte fram aspekter, tankar och resultat relevanta för vårt syfte. Shields et al. (63) skrev i en review att inga tillförlitliga studier fanns gällande familjecentrerad vård och dess effekter hos barn jämfört med andra vårdmodeller. Deras litteratursökning skedde dock endast fram tills 2004. Av våra artiklar med syfte att belysa effekten av den familjecentrerade vården är samtliga publicerade efter detta år.

Vid definieringen av attributen utgick vi ifrån resultatet av den litterära och lexikala analysen och försökte se vilka beskrivningar av familj som återkom. De beskrivningar som var nära kopplade till varandra lades samman och skapade de definierande attributen. En del av beskrivningarna i vår analys visade sig snarare utgöra resultat av attribut och blev således konsekvenser. De övriga konsekvenserna och förutsättningarna i vårt resultat bearbetades fram utifrån attributen.

I resultatet valde vi att utifrån attributen skapa ett modellfall, gränsfall, motsatsfall samt ogiltigt fall för att ytterligare klargöra begreppet samt visa på hur det kan komma till uttryck i verkligheten. Vi skapade inget relaterat eller uppdyktat fall då vi ansåg att det inte skulle bidra med något ytterligare till vårt resultat. Walker och Avant (2) tar även upp att samtliga fall i deras modell inte måste vara med i resultatet om de valda fallen tydligt visar på begreppets innebörd. De valda attributen och fallkonstruktionerna anser

vi speglar och klargör familjebegreppet och dess komplexitet samt visar på vad en familj är och inte är.

RESULTATDISKUSSION

I vår begreppsanalys har vi genomfört en lexikal och litterär analys som bearbetades och resulterade i förutsättningar, definierande attribut och konsekvenser av begreppet familj. Attributen vi kom fram till var följande; en familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen, i en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna, i en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap och en familj förändras med tiden. Attributen var i sin tur nära sammankopplade till förutsättningarna och konsekvenserna för begreppet. Se tabell 1.

Vårt attribut att en familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen lyfte även Stuart (3) fram i sin begreppsanalys gällande familj, dock i formen att familjen är *self-defined* (3, sid. 33). Stuarts (3) attribut uppfattades av oss inriktat sig på att medlemmarna definierar som en enhet eller system men därmed inte nödvändigtvis som en familj. Att familjen är en grupp upplever vi som en genomgående syn i hela vårt resultat. Dock såg vi i vår lexikala analys att tyngdpunkten låg på en äktenskaplig och biologisk syn på familj (22, 25-29, 31). I vissa lexikon kunde vi dock se tendenser på att individen själv kunde definiera sin familj vilket styrktes i vår litterära sökning (22, 25, 28-31). Vår syn på familjen som en självdefinierad grupp har förändrats under arbetsprocessen. Innan denna begreppsanalys genomfördes ansåg vi att vissa grundläggande faktorer var starkt kopplade till familjen i större utsträckning än individens syn. Vi har i övrigt tidigare haft ett relativt ofreflekterat förhållningssätt till familjen som begrepp. Detta tror vi beror på att begreppet är vedertaget och självklart, vilket även Stuart (3) tar upp som eventuell orsak till avsaknaden av en tydlig definition på begreppet familj. Förutsättningen för familjen som en självdefinierad grupp är främst existensen av minst två människor och/eller levande varelser som är potentiella familjemedlemmar. Vi anser för att en familj ska kunna skapas krävs det en förekomst av potentiella medlemmar, människor eller djur som människor kan se som en del av familjen (57). Konsekvenserna av familjen som en självdefinierad grupp blir att familjen kan se olika ut utifrån olika familjemedlemmars uppfattning vilket kan skapa många olika familjekonstellationer. Den individuella variationen berörde även Meister (46) och Wright et al (49) nämnde den mängd konstellationer av familjen som finns idag.

Attributet att det inom familjen sker en inbördes påverkan mellan medlemmarna togs inte upp av Stuart (3) som istället lyfte fram tillgivenhet, engagemang och de funktioner som en familj bedriver. Flera omvårdnadsteoretiker styrkte dock det inflytande som finns mellan familjemedlemmar. Travelbee (11) lyfte fram att medlemmarna i en familj ömsesidigt påverkar varandra. Även Eriksson (12) visade på familjens påverkan genom att belysa familjen i individens psykosociala rum som en del av den totala hälsan hos individen. Carnevali (13) nämnde i sin tur familjen som en del av det yttre stödsystemet för personen som kan påverka möjligheterna för en individ att klara kraven i det vardagliga livet. I den lexikala analysen framgick inte någon tydlig påverkan inom

familjen men dock lyftes den personliga aspekten på familjen fram (26) samt att familjen betecknade en varaktig gemenskap (27). Detta i kombination med att många uppslagsverk och lexikon (22, 25, 28, 30, 31, 40-42) lyfte fram hushållet som synonymt med familj gör att familjen ses som en grupp som bor nära ihop, präglas av närhet samt varaktighet. Dessa faktorer anser vi skulle kunna leda till att det sker en påverkan mellan medlemmarna i familjen. I den litterära analysen lyfter flera källor (7, 46, 48, 50, 59, 61, 62, 64-68) fram den påverkan familjemedlemmar kan utgöra. Förutsättningen för att det ska ske en påverkan mellan medlemmarna i familjen är att det finns en kontakt mellan dem. Vi tänker att det krävs en närvaro och/eller kontakt i någon form för att två eller fler människor och/eller varelser ska kunna påverka varandra och således ha möjlighet att utgöra en familj. Konsekvenserna av familjens inbördes påverkan som kan variera beroende på vilken typ av påverkan som skett. Vi anser att denna påverkan kan vara av en positiv och negativ art och i den litterära analysen lyftes flera aspekter fram som bekräftade detta. Föräldrars påverkan på barnet kunde bland annat leda till minskat behov av lugnande medel (65, 66), minskad oro, ökad oro (62), minskad stress, bättre sömn, minskad vårdtid (67), ökad hälsorelaterad livskvalitet (68), rädsla (59) samt ökad trygghet (61). Att familjen har en positiv påverkan på hälsoaspekter såsom depression, ångest, sjukdom och välbefinnande lyftes även fram (7, 46, 50). Carnevali (13) tog också upp att familjen kan fungera som ett stöd och således påverka patienten positivt men genom att skapa krav på patienten kan påverka patienten negativt. Vi har i vår litterära analys presenterat underlag för familjemedlemmarnas påverkan vilket även Travelbee (11), Eriksson (12) och Carnevali (13) belyste. Våra tankar inför denna begreppsanalys var att det sker en påverkan mellan familjemedlemmar men inte till den grad som vårt resultat har påvisat.

Attributet att det i en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap finns i annan form även med i Stuarts (3) begreppsanalys. Författaren fokuserade på att familjen kan innehålla aspekter som adoption, äktenskap, gemensamt boende, barn och syskon. Vårt attribut lade istället fokus på samhörigheten i vidare perspektiv där även andra gemensamma faktorer så som delad vardag kunde ingå (57). Dock belystes faktorerna i vårt attribut i större utsträckning i våra litterära och lexikala källor (5, 8, 9, 21-23, 25-31, 47, 54, 56). Vi tror att detta skulle kunna bero på ett behov av att konkretisera familjebegreppet genom att beskriva de delar som en familj ofta består av såsom föräldrar, barn och hushåll. Ford (56) tog i sin artikel också upp bland annat dessa faktorer som centrala för uppfattningen om vad som ses som en familj. Författaren kom i sin studie även fram till könsskillnader gällande vilka konstellationer studenterna uppfattade som en familj då kvinnorna i större utsträckning än männen definierade grupper som familj i vissa av exemplen. Om detta resultat var en engångsföreteelse eller inte kan vi endast spekulera om då vi i vår analys inte kunde påvisa några liknande resultat. Om könsskillnaden är överförbar till andra sammanhang som till exempel inom vården krävs det vidare forskning om. Vi anser att samhörigheten i sig är en central aspekt för alla relationer och således speciellt inom familjen som ofta präglas av nära relationer (26). Förutsättningen för samhörigheten inom familjen att det finns interaktion mellan människor och/eller levande varelser och ett behov av samhörighet hos dessa. Samtliga faktorer som nämns i attributet kräver interaktion av något slag mellan de potentiella familjemedlemmarna och ett behov av samhörighet. Konsekvensen av

samhörigheten blir ett band mellan medlemmarna av positiv eller negativ art. Bandet mellan familjemedlemmarna kan kopplas till Meister (46) som nämnde speciella band mellan medlemmarna och Ainsworth beskriver i Kirkevold (48) de känslomässiga varaktiga band som finns inom en familj.

Att familjen förändras med tiden är det fjärde attributet i vår begreppsanalys och även Stuart (3) lyfte fram att familjen inte är något konstant utan att den genomgår en naturlig förändring och utveckling. Både lexikala och litterära källor i vår analys styrkte attributet genom att beröra familjens livscykel (51) och familjens förändring av roll och funktion vid till exempel äktenskap och utflyttning (5, 8, 51). Genom vår lexikala analys kunde vi även påvisa förändringar över tid gällande innebörden av familjen. Familjen presenterades att ursprungligen ha en icke biologisk innebörd där husfädern kunde ha en central roll och där även tjänare och fasta tillhörigheter kunde tillhöra hans familj (20, 21). Denna inriktning kom att försvinna i de lexikon som var närmare nutid. I övrigt har begreppet familjen vidgats genom tiderna från en mer strikt äktenskaplig och biologisk syn på familjebegreppet (22, 25-29, 31) till en vidare definition där personen själv kunde ha inflytande på vem som tillhör familjen (22, 25, 28-31). Detta anser vi kan kopplas samman med att det även skett en förändring av familjens konstruktion och innehåll med bland annat fler skilsmässor, fler adoptioner, färre familjer med barn under 18 år, fler ensamstående föräldrar (5-7) I den litterära analysen tog flera författare upp familjebegreppets problematik ut ett historiskt perspektiv och lyfte fram hushåll som då var ett mer lämpligt begrepp än familj (8, 43). Även enligt den lexikala analysen var begreppet hushåll starkt kopplat till familj (9, 20-22, 25, 28, 30, 31). Hushållsbegreppet förefaller för oss mer tydligt och konkret jämfört med familjebegreppet och som Levin och Trost (55) nämnde är det ofta lättare att avgöra vilka personer som ingår i ett hushåll jämfört med en familj. Vår åsikt är att fokus idag flyttats från det gemensamma hushållet som utgångspunkt för familjen till att mer prioritera det emotionella bandet mellan individerna i en familj vilket även Olsson (44) nämnde. En gradvis förändring över tid gällande sammansatta ord där familj ingår har vi med den lexikala analysen inte lyckats påvisa. Dock visade analysen på att mellan lexikala källor från olika tidsperioder fanns stora skillnader gällande förekomst och innehåll av sammansatta ord med familj (28, 32-39). Utifrån analysen såg vi att vissa av de sammansatta orden försvann och ersattes av andra medan även nya kom till. Orsaker till detta tror vi skulle kunna vara semantisk förändring eller att nya ord med samma innebörd skapats inom det svenska språket. Förutsättningen för familjens förändring över tid är att tid existerar och framskrider. Attributets konsekvens blir förändringar i familjens konstellation och/eller roll/funktion. Vi anser inte att förändringen måste vara av aktiv karaktär utan kan vara passiv som när till exempel en familjemedlem avlider, som kan kopplas till Stuarts (3) tanke om en naturlig förändring, men anser att det kan även vara när två familjemedlemmar gradvis tappar allt mer kontakt genom att inte interagera.

De attribut som Stuart (3) lyfte fram i sin begreppsanalys som inte framkommit i denna begreppsanalys är tillgivenheten och engagemanget mellan medlemmarna som utvecklas över tid och har en tanke om framtida förpliktelser, familjens vårdgivande funktion samt att familjen är ett system eller en enhet. I resultatet av vår analys framkom en del av attributen som Stuart (3) tog upp men inte i tillräckligt hög utsträckning för att de skulle kunna ingå som definierande attribut i vår begreppsanalys. I vår litterära analys kunde vi

främst i Zetterqvist Nelsons (57) intervjuer se en koppling till tillgivenhet mellan familjemedlemmarna. Florence Nightingale (10) beskrev i sin tur familjens vårdgivande funktion vilket även Kirkevold (48) belyste. Ytterligare två författare (61, 64) i den litterära analysen nämnde även funktionen av familjen. Familjen som system eller enhet framkom inte i vår analys. Vi hade i början av arbetsprocessen en intention att även inkludera en systemteori i vår omvårdnadsteoretiska referensram men lät denna utebli relaterat till omfattningen och tidsbegränsningen på begreppsanalysen.

Enligt sjuksköterskans kompetensbeskrivning (14) ska sjuksköterskan kommunicera, informera, ge stöd med mera till närstående. Begreppet närstående var nära sammankopplat med familjemedlemmar enligt Nationalencyklopedin (15). Grundläggande för att kunna uppnå målen i kompetensbeskrivningen är således för sjuksköterskan att veta vilka som ingår i patientens familj. Eftersom familjen är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen måste sjuksköterskan fråga patienten vem som ingår i hans/hennes familj, vilket även Hanson (4) tog upp. Vår upplevelse är att det inom vården idag ibland förekommer en traditionell syn på familj, med fokus på äktenskapliga och biologiska band som till stor del överrensstämmer med resultatet i vår lexikala analys (22, 25-29, 31). Sjuksköterskor bör vara medvetna om sina förutfattade meningar gällande synen på familjen för att kunna förbise dessa och se till den enskilde individens åsikt. Vi har upplevt att det förekommer tillfällen då sjuksköterskor antar vilka som ingår i patientens familj, något som man inte bör göra enligt Levin och Trost (55). Författarna beskrev att medlemmarna i en familj för den enskilde aldrig kan bestämmas av en utomstående person. Sjuksköterskans syn på familjen påverkar den kvalitet på vården som ges till familjen (49) och Travelbee (11) tog upp att om familjen ses som en belastning så påverkade detta också patientvården negativt. Författaren nämnde även vikten att som sjuksköterska stötta patientens familj då den till stor del påverkar patienten. Inom vården är det viktigt att det finns en medvetenhet om den påverkan som sker mellan patienten och övriga familjen för att optimera omvårdnaden. Vi tror att sjuksköterskor kan ha nytta av vetenskapen om familjen har en samhörighet av något slag. Inom barnsjukvården kan till exempel patienten vara samhörigheten inom en familj. En medvetenhet om detta kan öka förståelsen för patientens/familjens reaktioner och beteenden och således hjälpa sjuksköterskan att stödja och kommunicera med familjemedlemmarna. En förståelse för den förändring över tid som en familj genomgår kan underlätta sjuksköterskans förståelse för familjesituationen och förändringen i roll och/eller funktion som kan ske. För sjuksköterskor kan vår begreppsanalys hjälpa till att uppnå målen enligt kompetensbeskrivningen samt förmedla kunskap om komplexiteten och innebörden av familjebegreppet.

I Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska (14) nämndes inte familjen utan enbart begreppet närstående (14). Under sjuksköterskeutbildningen upplever vi att närstående har presenterats ha högre grad av individuell påverkan och inflytande än familj. Nationalencyklopedins (15) beskrivning av närstående var dock tydligt sammankopplad med familjebegreppet. Vi tänker oss att ett användande av närståendebegreppet kan inkludera fler personer för den enskilde individen än familjebegreppet. Vi uppfattar det som att patienten ofta inkluderar familjemedlemmar som närstående men att närståendebegreppet också ger en möjlighet att inkludera

personer som står patienten nära men som inte definieras som familj. Med vår begreppsanalys anser vi dock att vi visat på att familjebegreppet är bredare, mer komplext och mer individorienterat än vad vi uppfattar att det idag används som inom vården och samhället.

De empiriska referenterna för begreppet för vidare forskning som utgör steg 8 i Walker och Avants (2) modell tar vi upp i denna diskussion. Begreppet familj är ett vedertaget och välanvänt ord i det dagliga livet och inom vården. Attributen för begreppet visar att familjen är viktig för patientens hälsa och bland annat påverkar patienten på många olika sätt, vilket gör att vidare forskning om familjen inom omvårdnaden är högst relevant. Familj är ett välbeforskat område, sökningen på family (i titeln) i Pubmed genererade 90883 träffar men liksom Stuart (3) saknar vi en klar och tydlig definition på familj. Vi fann i vår litterära analys inga skalor eller mätinstrument för att mäta familjens existens i verkligheten vilket skulle kunna tyda på att begreppet är relativt abstrakt. En anledning till avsaknaden av skalor skulle kunna vara att större delen av våra artiklar var relaterade till små barn inom barnsjukvården där en vanlig förekommande definition på familjemedlemmar var föräldrarna till barnet (60). För att kunna visa på förekomsten av familjen i empirin i vidare forskning anser vi att de definierande attributen; en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen, inbördes påverkan mellan medlemmarna, samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap samt familjens förändring över tid måste observeras eller registreras genom till exempel frågeformulär eller mätinstrument av något slag.

SLUTORD

Familj är ett vanligt begrepp inom vården men vi upplever att innebörden är bredare, mer komplex och mer individorienterad än vårdens användning av begreppet. De fyra attributen: en familj är en grupp som definieras som familj av minst en individ i gruppen, i en familj sker inbördes påverkan mellan medlemmarna, i en familj finns samhörighet i någon form som ofta består av barn, biologiska band, gemensamt hushåll eller boende och/eller lever i äktenskap och en familj förändras med tiden anser vi belyser de centrala aspekterna av familjebegreppet. Genom denna begreppsanalys och dess attribut kan läsaren erhålla kunskaper om familjen ur ett omvårdnadsperspektiv samt få en ökad insikt om begreppets komplexitet vilket kan ge en ökad medvetenhet och ett förbättrat förhållningssätt till familjer inom vården.

REFERENSER

1. UMO: din nya ungdomsmottagning. Så här ser min familj ut...
<http://www.umo.se/Familj/Sa-har-ser-min-familj-ut/>
Tillgänglig 2010-01-20 kl.16:45.
2. Walker LO, Avant KC. Strategies for Theory Construction in Nursing, fourth edition. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2005.
3. Stuart ME. An Analysis of the Concept of Family i Fawcett J (red), Whall AL. Family Theory Development in Nursing: State of the Science and Art. Philadelphia: FA. Davis; 1991
4. Hanson SMH. Family health care nursing: theory, practice, and research, second edition. Philadelphia: FA. Davis; 2001.
5. Nationalencyklopedin. Sökord familj.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/familj/167184>
Tillgänglig: 2010-01-26 kl. 22.10.
6. Statistiska centralbyrån. Befolkningsutveckling; födda, döda, in- och utvandring, gifta, skilda 1749 – 2008.
http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_26046.aspx
Tillgänglig 2010-01-25 kl.14:00.
7. American Academy of Pediatrics. Family Pediatrics: Report of the Task Force on the Family. Pediatrics. 2003;111(6):1541-71.
8. Wise G. The Changing Family i Lindsay B (ed.). The Child and Family – Contemporary Nursing Issues in Child Health and Care. London: Baillière Tindall cop; 1994.
9. Skeat WW. Etymological dictionary of the English language. Oxford: Clarendon Press; 1910
10. Nightingale F. Notes on Nursing: What it is, and what it is not (1859). Philadelphia: Lippincott cop; 1992.
11. Travelbee. Mellemmenneskelige aspekter i sygepleje. København: Munksgaard; 2006.
12. Eriksson K. Vårdandets idé. Stockholm: Liber AB; 1997.
13. Carnevali DL. Omvårdnadsdiagnostik. Solna: Almqvist & Wiksell läromedel; 1990.
14. Socialstyrelsen. Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska. 2005.
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9879/2005-105-1_20051052.pdf
Tillgänglig 2010-01-22 kl. 10.30.
15. Nationalencyklopedin. Svensk ordbok. Sökord Närstående.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/narstaende>
Tillgänglig 2010-01-19 kl.12.30.
16. Nationalencyklopedin. Sökord Etymologi.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/etymologi>
Tillgänglig 2010-01-28 kl. 14.30.
17. Nationalencyklopedin. Sökord semantik.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/semantik>

- Tillgänglig 2010-01-28 kl 22.40.
18. Wessén E. Våra ord: deras uttal och ursprung: kortfattad etymologisk ordbok, Andra upplagan. Stockholm: Esselte studium; 1979.
  19. Hellquist E. Svensk etymologisk ordbok. Lund: LiberLäromedel/Gleerup; 1980.
  20. Ahlberg AW, Lundqvist N, Sörbom G. Norstedts latinsk-svenska ordbok. Andra upplagan. Stockholm: Norstedt; 1994.
  21. Bergman B., Ordens ursprung. Etymologisk ordbok över 2200 ord och uttryck. Stockholm: Wahlström & Widstrand; 2007.
  22. Svenska Akademin. Svensk ordbok, A-L,. Första upplagan. Stockholm: Norstedt; 2009.
  23. Ordbok över Svenska språket utgiven av Svenska akademien. Åttonde bandet. Lund: Berlingska boktryckeri- och stilgjuteri-aktiebolaget; 1926.
  24. Nationalencyklopedin. Engelsk ordbok. Sökord familj.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=NE>
Tillgänglig: 2010-01-25 kl. 10:05.
  25. Thompson D (ed.) The concise Oxford dictionary of current English. Ninth edition. Oxford: Clarendon Press; 1995.
  26. Nordisk familjebok: Konversationslexikon och realencyklopedi, Fjärde bandet. 1881.
<http://runeberg.org/nf/>
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 22.00.
  27. Carlquist G (red), Carlsson J. Svensk uppslagsbok, band 9. Malmö: Förlagshuset Nordens boktryckeri; 1948
  28. Molde B. (red.) Illustrerad svensk ordbok. Tredje reviderade upplagan. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur; 1977.
  29. Östergren O, Nusvensk ordbok. Bd 1, A-G, Alternativt namn: Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1981.
  30. Johnson, S. A dictionary of the English language (1755). Andra volymen. Hildesheim: Olm; 1968.
  31. Weller BF (ed.). Baillière's nurses' dictionary. 24:e upplagan. Edinburgh: Baillière Tindall; 2005.
  32. Meijer B (red), Westrin Th (red). Nordisk familjebok : konversationslexikon och realencyklopedi, bd 7. Stockholm: Nordiskt familjeboks förlag; 1907.
  33. Nationalencyklopedin. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=ENC&queryId=5292209&_pageno=1
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.00.
  34. Nationalencyklopedin. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=ENC&queryId=5292209&_pageno=2
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.15.
  35. Nationalencyklopedin. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=ENC&queryId=5292209&_pageno=3
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.20.
  36. Nationalencyklopedin. Sökord familj.

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=ENC&queryId=5292209&h_pageno=4

Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.30.

37. Nationalencyklopedin. Svensk ordbok. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=THES&queryId=5292209&h_pageno=1
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.45.
38. Nationalencyklopedin. Svensk ordbok. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=THES&queryId=5292209&h_pageno=2
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.50.
39. Nationalencyklopedin. Svensk ordbok. Sökord familj.
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sok/familj?type=THES&queryId=5292209&h_pageno=3
Tillgänglig 2010-01-31 kl. 10.55.
40. Strömberg A. Stora synonymordboken. Stockholm: Strömberg; 1998.
41. Walter G. Bonniers synonymordbok. Stockholm: Bonnier; 2002.
42. Synonymer.se. Sökord familj
<http://synonymer.se/?query=familj>
Tillgänglig: 2010-01-24. kl. 15.10.
43. Olsson GM. Familj i förändring. Nora: Nya Doxa; 2008.
44. Qvarsell R, Familj och hälsa: några reflektioner kring ett tema i hälsoupplysningens och hälsovårdens historia i Novakova V (red.) Familj och hälsa – ett mångvetenskapligt forskningsområde. Uppsala: Ord & Form AB; 1993.
45. Wright LM, Leahey M. Familjevård. Lund: Studentlitteratur; 1998.
46. Meister SB. Family Well-Being. i Fawcett J (red.) i Whall AL. Family Theory Development in Nursing: State of the Science and Art. Philadelphia: FA. Davis; 1991.
47. The U.S Bureau of Census. Definition: Household and Family.
https://ask.census.gov/cgi-bin/askcensus.cfg/php/enduser/std_adp.php?p_faqid=614&p_sid=bM4nXhSj&p_created=1091641666&p_sp=cF9zcmNoPSZwX3NvcnRfYnk9JnBfZ3JpZHNvcnQ9JnBfcm93X2NudD0mcF9wcm9kcz0mcF9jYXRzPSZwX3B2PSZwX2N2PSZwX3BhZ2U9MQ!!
Tillgänglig: 2010-01-24 kl. 11.00.
48. Kirkevold M. Familjen i ett hälso- och sjukdomsperspektiv i Strömsnes Ekern K (red.) i Kirkevold M. Familjen i ett omvårdnadsperspektiv. Stockholm: Liber; 2005.
49. Wright LM, Watson WL, Bell JM. Familjefokuserad omvårdnad. Lund: Studentlitteratur; 2002.
50. Ross CE, Mirowski J, Goldsteen K. The Impact of the Family on Health: The Decade in Review. Journal of Marriage and the Family. 1990;52(nov):1059-1078.
51. Erikson E. Den fullbordade livscykeln. Tredje upplagan. Stockholm: Natur och kultur; 2000.

52. Carter B, McGoldrick M. The expanded family life cycle: individual, family, and social perspectives. Tredje upplagan. Boston, Mass: Allyn and Bacon; 1999.
53. Björnberg U. Familjeliv och förändringar i ett europeiskt perspektiv i Novakova V (red.) Familj och hälsa – ett mångvetenskapligt forskningsområde. Uppsala: Ord & Form AB; 1993.
54. Lundgren B. En ”riktig” familj i Meurling B, Lundgren B, Lövkrona I (red.). Familj och kön: etnologiska perspektiv. Lund: Studentlitteratur; 1999.
55. Levin I, Trost J. Understanding the concept of family. *Family Relations*. 1992;41: 348-51.
56. Ford DY. An Exploration of Perceptions of Alternative Family Structures among University Students. *Family Relations*. 1994;43(1):68-73.
57. Zetterqvist Nelson K. Mot alla odds: Regnbågsföräldrars berättelser om att bilda familj och skaffa barn. Malmö: Liber; 2007.
58. Covey SR. Familj till 100 %. Stockholm: Svenska förlaget; 1999
59. Salmson K (red.), Andréhn C. Uppdrag: familj: berättelser från en ny generation familjer. Stockholm: Bonnier; 2005.
60. Carmen S, Teal S, Guzzetta CE. Development, Testing, and National Evaluation of a Pediatric Patient-Family-Centered Care Benchmarking Survey. *Holistic Nursing Practitioner*. 2008;22(2):61-74.
61. Hordvik E, Straume M. Sjuka barn i familjen. Stockholm: Rädda barnen; 1999.
62. Kain ZV, Caldwell-Andrews AA, Maranets I, Nelson W, Mayes LC. Predicting Which Child-Parent Pair Will Benefit from Parental Presence During Induction of Anesthesia: A Decision-Making Approach. *Anesthesia & Analgesia*. 2006;102;:81-4.
63. Shields L, Pratt J, Davis L, Hunter J. Family-centred care for children in hospital. The Cochrane database of systematic reviews. 2007 Jan 24;(1):CD004811.
64. Henneman EA, Cardin S. Family-Centered Critical Care: A Practical Approach to Making It Happen. *Critical Care Nurse*. 2002;22: 12-9.
65. O'Malley PJ, Brown K, Krug SE. Patient- and Family-Centered Care of Children in the Emergency Department. *Pediatrics*. 2008;122:511-21.
66. Byers JF, Lowman LB, Francis J, Kaigle L, Lutz NH, Waddell T, Diaz AL. A Quasi-Experimental Trial on Individualized, Developmentally Supportive Family-Centered Care. *Journal of obstetric, gynecologic, and neonatal nursing*. 2006;35:105-15.
67. Örtenstrand A, Westrup B, Berggren Broström E, Sarman I, Åkerström S, Brune T, Lindberg L, Waldenström U. The Stockholm Neonatal Family Centered Care Study: Effects on Length of Stay and Infant Morbidity. *Pediatrics*. 2010;125:278-85
68. Moore MH, Mah JK, Trute B. Family-centred care and health-related quality of life of patients in paediatric neurosciences. *Child care, health and development*. 2009;35(4):454-61

BILAGA 1 DATAINSAMLING

Litteratursökning i Gunda				
Sökord	<u>Sökträffar, antal</u>	<u>Urval, antal</u>	<u>Referensnummer, litteratur</u>	<u>Datum</u>
Familj (titel)	363	9	8, 43, 44, 53, 54, 57, 58, 59, 61	100205 09:00
Familj omvårdnad (generell sökning)	7	0		100205 10:30
Familjen omvårdnad (generell sökning)	2	2	48, 61	100205 10:45
Familj vård (generell sökning)	8	0		100205 11:15
Familjevård (generell sökning)	13	1	45	100205 11:25
Family health (titel)	87	2	4, 8	100205 12:30
Familjefokuserad omvårdnad (generell sökning)	7	3	4, 49, 45	100205 13.00
Manuell sökning				
<u>Källa</u>			<u>Referensnummer, litteratur</u>	
American Academy of Pediatrics			7	
Meister			46	
The U.S Bureau of Census			47	
Ross, Mirowski, Goldsteen			50	
Eriksson			51	
Carter, McGoldrick			52	
Levin, Trost			55	
Ford			56	
Henneman, Cardin			64	
Uppslagsböcker				
<u>Bok</u>	<u>Sökord</u>		<u>Referensnummer, litteratur</u>	
Nationalencyklopedin	Familj		5	
Artikelsökning i PubMed				
Sökord	<u>Sökträffar, antal</u>	<u>Urval, antal</u>	<u>Referensnummer, litteratur</u>	<u>Datum</u>
Family[Title]	90883	0		100120 09:00
Family centred care[Title]	41	2	63, 68	100120 10:30
Family centered care[Title]	180	5	60, 65-67	100120 10:30
Parental[Title] AND child[Title] AND presence[Title]	9	1	62	100120 12:15

BILAGA 2 ARTIKELÖVERSIKT

Referensnummer 7

Titel: *Family Pediatrics: Report of the Task Force on the Family*

Författare: American Academy of Pediatrics

Tidsskrift: Pediatrics

År: 2003

Land: USA

Syfte: Att hjälpa till att vara en vägledare för utvecklingen av socialpolitik och att ge rekommendation hur pediatriker kan främja god funktion hos familjer.

Metod: Litteraturoversikt och diskussioner med experter.

Urval: Vetenskaplig litteratur över familjeämnen samt möten med experter inom olika områden såsom till exempel sociologi, demografi, familjeterapi, barnpsykologi och barnbeteende.

Antal referenser: 121

Referensnummer 50

Titel: *The Impact of the Family on Health: The Decade in Review*

Författare: Ross CE, Mirowski J, Goldsteen K

Tidsskrift: Journal of Marriage and the Family

År: 1990

Land: USA

Syfte: Att undersöka hur äktenskap, föräldraskap, hustruns arbete samt familjens sociala och ekonomiska ställning påverkar hälsan hos de vuxna familjemedlemmarna

Metod: Litteraturoversikt

Urval: Relevant litteratur för syftet

Antal referenser: 158

Referensnummer 55

Titel: *Understanding the concept of family*

Författare: Levin I, Trost J

Tidsskrift: Family Relations

År: 1992

Land: Sverige

Syfte: Att presentera ett program för att hjälpa studenter att förstå komplexiteten av begreppet familj.

Metod: Genom diskussion, praktiska övningar och teoretisk förankring.

Urval: Studenter oavsett årskurs.

Antal referenser: 13

Referensnummer 56

Titel: *An Exploration of Perceptions of Alternative Family Structures among University Students*

Författare: Ford DY

Tidsskrift: Family Relations

År: 1994

Land: USA

Syfte: Att undersöka högskolestudenters uppfattning om familj.

Metod: Analys av enkätundersökning.

Urval: 426 högskolestudenter från två universitet där kurser med studenter valdes ut slumpmässigt.

Antal referenser: 23

Referensnummer 60

Titel: *Development, Testing, and National Evaluation of a Pediatric Patient-Family-Centered Care Benchmarking Survey*

Författare: Carmen S, Teal S, Guzzetta CE

Tidsskrift: *Holistic Nursing Practitioner*

År: 2008

Land: USA, Kanada, Australien och Italien.

Syfte: Att utveckla en enkät som undersöker grad av implementering av patient-familje-centrerad vård och sedan utvärdera denna enkäts validitet och reliabilitet genom nationellt utskick i USA.

Metod: Fokusgrupper och intervjuer på egen institution, utveckling av enkät, utvärdering av enkät av professionella experter inom området, berörda yrkeskategorier och familjer, utskick till sjukhus och familjer och analys av svar.

Urval: Egen institution och snöbollsurval. Även elektronisk inbjudan att medverka skickades ut till 25 av 2005 års bästa pediatrika sjukhus. Minst 10 svarande från varje sjukhus krävdes för möjlig uppföljning. 34 sjukhus uppmätte dessa kriterier. Utöver detta användes alla svarande (totalt 83 sjukhus, 1703 svarande) för att utvärdera och mäta reliabiliteten av enkäten.

Antal referenser: 23

Referensnummer 62

Titel: *Predicting Which Child-Parent Pair Will Benefit from Parental Presence During Induction of Anesthesia: A Decision-Making Approach*

Författare: Kain ZN, Caldwell-Andrews AA, Maranets I, Nelson W, Mayes LC

Tidsskrift: *Anesthesia & Analgesia*

År: 2006

Land: USA

Syfte: Att undersöka om barns grad av oro förändras när en av barnets förälder närvarar vid generell anestesi hos barnet.

Metod: Multipelt matchad, samstämmig kohort analys av data från tidigare genomförda randomiserade och prospektiva studier.

Urval: 568 barn (med föräldrar) 2-12 år med en fysisk ASA klass I-II som skulle genomgå elektiv kirurgi med generell anestesi.

Antal referenser: 9

Referensnummer 63

Titel: *Family-centred care for children in hospital*

Författare: Shields L, Pratt J, Davis L, Hunter J

Tidsskrift: *The Cochrane Library*

År: 2008

Land: Storbritannien

Syfte: Att undersöka effekten av familjecentrerad vård inom barnsjukvården jämfört med standard- eller professionellt centrerad vårds resultat på barn, familj och hälso- och sjukvården.

Metod: Litteraturöversikt

Urval: Inga studier uppfyllde inkluderingskriterierna för studien

Exkluderade artiklar: 100

Antal referenser: 35

Referensnummer 64

Titel: *Family-Centered Critical Care: A Practical Approach to Making It Happen*

Författare: Henneman EA, Cardin S

Tidsskrift: Critical Care Nurse

År: 2002

Land: USA

Syfte: Att erbjuda praktiska förslag för implementering eller förbättring av familjecentrerad vård inom akutsjukvården.

Metod: Diskussion utifrån aktuell forskning och egen erfarenhet

Urval: Empirisk erfarenhet och forskning relevant för diskussionen.

Antal referenser: 12

Referensnummer 65

Titel: *Patient- and Family-Centered Care of Children in the Emergency Department*

Författare: O'Malley PJ, Brown K, Krug SE

Tidsskrift: Pediatrics

År: 2008

Land: USA

Syfte: Att visa på den nuvarande situationen av den patient- och familjecentrerade vården inom akutsjukvården samt belysa dess komplexitet.

Metod: Teknisk rapport

Urval: Relevanta rapporter och litteratur för syftet.

Antal referenser: 76

Referensnummer 66

Titel: *A Quasi-Experimental Trial on Individualized, Developmentally Supportive Family-Centered Care*

Författare: Byers JF, Lowman LB, Francis J, Kaigle L, Lutz NH, Waddell T, Diaz AL

Tidsskrift: Journal of obstetric, gynecologic, and neonatal nursing

År: 2006

Land: USA

Syfte: Att utvärdera hur individanpassad, utvecklingsbetingad och stödjande familjecentrerad vård påverkar några av spädbarns fysiska variabler samt föräldrauppfattning av vistelsen på den neonatala intensivvårdsavdelningen och föräldrarnas övergripande tillfredsställelse.

Metod: Kvasiexperimentell interventionsstudie med upprepade mättillfällen.

Urval: Ett lämplighetsurval av 114 för tidigt födda barn och deras föräldrar.

Antal referenser: 42

Referensnummer 67

Titel: *The Stockholm Neonatal Family Centered Care Study: Effects on Length of Stay and Infant Morbidity*

Författare: Örténstrand A, Westrup B, Berggren Broström E, Sarman I, Åkerström S, Brune T, Lindberg L, Waldenström U.

Tidsskrift: Pediatrics

År: 2010

Land: Sverige

Syfte: Att värdera effekten av en modell för familjecentrerad vård i två neonatala intensivvårdsavdelningar där föräldrar kunde stanna 24 timmar om dagen från inskrivning till utskrivning.

Metod: En randomiserad, kontrollerad interventionsstudie.

Urval: 366 för tidigt födda barn (<37 veckor), utan omfattande medfödda diagnostiserade handikapp vid inskrivning samt behövande av plats på den neonatala intensivvårdsavdelningen.

Antal referenser: 23

Referensnummer 68

Titel: *Family-centred care and health-related quality of life of patients in paediatric neurosciences*

Författare: Moore MH, Mah JK, Trute B

Tidsskrift: Child care, health and development

År: 2009

Land: Kanada

Syfte: Att studera sambandet mellan familjecentrerad vård och hälsorelaterad livskvalitet hos barn på neurologiska avdelningar.

Metod: Analys av enkätundersökning

Urval: 187 familjevårdgivare med barn 8-18 år, som haft kontakt med neurovetenskapliga kliniken i minst 6 månader, uppföljning på Alberta Children's Hospital samt vars barn uppfyllde diagnoskriterierna för studien.

Antal referenser: 30